

รายงานการศึกษากลุ่ม
(Group Project)

เรื่อง Young Old: ความท้าทายและโอกาสของไทย
ในยุคสังคมผู้สูงอายุ

จัดทำโดย กลุ่มที่ 3 รุ่นที่ 15

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 ปี 2567
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Project)

เรื่อง Young Old: ความท้าทายและโอกาสของไทยในยุคสังคมผู้สูงอายุ

จัดทำโดย กลุ่มที่ 3 รุ่นที่ 15

1. นายอาพล	นันทขว้าง
2. นางสาวรญาณี	วุฒิธรเนตรีรักษ์
3. นางสาวณิธิญาภรณ์	อิมใจ
4. นายคำรบ	पालวัฒน์วิไชย
5. นางสาวจักรสุตา	จักกะพาก
6. นายชาลี	กาญจนกฤษช
7. นายศรัณยู	อัมพาดระการ
8. นางสาวฐานิตา	เมนะเศวต
9. นางสาวธารรัตน์	จิตติขานนท์
10. นายนพคุณ	ลุยจันทร์
11. นางสาวกนกลักษณ์	โพธิ์ไทรย์
12. นายรัฐพงศ์	สุวรรณภักดี
13. นายทวีป	ราชาภักดี
14. นางกรกมล	อเนกะมัย
15. นางสาวอุรุษยา	อินทรสุขศรี

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 ปี 2567

สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(นางสาวสรายุภัทร อนุมัติราชกิจ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

จากการศึกษาโครงสร้างของประชากรไทย อิงตามเกณฑ์ของสหประชาชาติที่กำหนดว่า ผู้สูงอายุคือประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป และจำแนกสังคมของผู้สูงอายุเป็น 3 ระดับ คือ (1) สังคมสูงอายุ (Aging Society) (2) สังคมสูงอายุขั้นสมบูรณ์ (Aged Society) และ (3) สังคมสูงอายุขั้นสุดยอด (Super-aged Society) พบว่า ไทยได้ก้าวเข้าสู่ความเป็น “สังคมสูงอายุ” แล้วตั้งแต่ปี 2548 และได้เปลี่ยนผ่านไปสู่ “สังคมสูงอายุขั้นสมบูรณ์” เมื่อปี 2566 ในเวลาเพียง 18 ปี และมีการคาดการณ์ว่า ในอีก 6-9 ปี ต่อจากนี้ ไทยจะเปลี่ยนผ่านไปเป็น “สังคมสูงอายุขั้นสุดยอด” ภายในปี 2575 ซึ่ง ณ เวลานั้น สัดส่วนประชากรไทยในวัยแรงงานต่อประชากรทั้งหมดในภาพรวมจะลดลงอย่างมากจนน่าตกใจ

เป็นที่คาดการณ์ว่า ปัญหาดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยในหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการผลิตของประเทศในภาพรวม ซึ่งจะก่อให้เกิดภาระในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่องบประมาณของภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ เงินบำนาญ และค่าใช้จ่ายของระบบสาธารณสุขของประเทศ

ดังนั้น เพื่อรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการก้าวไปสู่ความเป็น “สังคมสูงอายุขั้นสุดยอด” ในอนาคตอันใกล้ ไทยมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในหลากหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยี ในขณะเดียวกัน ความท้าทายจากการเกิด “สังคมสูงอายุ” ก็เป็นโอกาสสำหรับภาครัฐและภาคเอกชนที่จะต้องร่วมกันวางแผนขับเคลื่อนนโยบายเพื่อเตรียมการรองรับความเป็นสังคมสูงอายุขั้นสุดยอด และแสวงหาโอกาสทั้งทางเศรษฐกิจในบริบทของ “Silver Economy” และโอกาสในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้เหมาะกับกลุ่มประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น เช่น สภาพแวดล้อมของเมือง การสร้างสรรค์และประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ระบบสาธารณสุข และสวัสดิการสังคม เป็นต้น

คณะผู้จัดทำได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของประชากรผู้สูงอายุวัยต้นในกลุ่ม “Young Old” หรือ YOLD ซึ่งหมายถึง กลุ่มผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปี ที่ยังกระฉับกระเฉงและมีสุขภาพแข็งแรง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 56.46 ของผู้สูงอายุทั้งหมดของไทย การศึกษานี้จะมุ่งเน้นมิติด้านเศรษฐกิจใน 2 บริบท คือ (1) “กลุ่ม YOLD ในฐานะแรงงานที่ยังมีคุณค่าต่อตลาดแรงงาน” เนื่องจากยังมีความสามารถ มีประสิทธิภาพ มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญสูง เป็นสินทรัพย์ที่มี

มูลค่าในตลาดแรงงาน และ (2) “กลุ่ม YOLD ในฐานะผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อสูงในระบบเศรษฐกิจของ ประเทศ” เนื่องจากมีเศรษฐกิจฐานที่ดีและมีความต้องการเฉพาะสำหรับเงื่อนไขทางกายภาพและอายุ

คณะผู้จัดทำได้วิเคราะห์นโยบายและมาตรการในปัจจุบันของหน่วยงานภาครัฐของไทยเพื่อตอบสนองต่อสภาพปัญหาดังกล่าว และศึกษาเปรียบเทียบกับนโยบายและแนวปฏิบัติที่ดีในประเทศที่มีปัญหาสังคมผู้สูงอายุ จำนวน 6 ประเทศ (สิงคโปร์ สวีเดน ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เยอรมนี และฝรั่งเศส) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศเหล่านี้ ผลการศึกษาพบว่า แม้ไทยจะมีนโยบายและกฎหมายเรื่องสังคมผู้สูงอายุ แต่ยังคงขาดมาตรการที่ชัดเจนในการสนับสนุนการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากศักยภาพของกลุ่ม YOLD ทั้งกลุ่มที่เป็นแรงงานที่มีคุณค่าและกลุ่มที่จะช่วยส่งเสริมโอกาสด้านเศรษฐกิจผู้สูงอายุ

คณะผู้จัดทำมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติหลายประการเพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์จากกลุ่ม YOLD ในมิติด้านเศรษฐกิจ อาทิ การปฏิรูประบบเกษียณอายุ การจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาและฟื้นฟูทักษะให้ผู้สูงอายุยังอยู่ในตลาดแรงงาน การกำหนดมาตรการจูงใจให้ภาคเอกชนมีการจ้างงานผู้สูงอายุ การปรับสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานให้เอื้อต่อการทำงานของผู้สูงอายุ และการสร้างค่านิยมให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ และในส่วนของเศรษฐกิจผู้สูงอายุ คณะผู้จัดทำได้เสนอแนะธุรกิจประเภทต่าง ๆ ที่น่าจะได้รับประโยชน์และสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุได้ อาทิ ธุรกิจอาหาร ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อสังหาริมทรัพย์และที่อยู่อาศัย ไลฟ์สไตล์ และการเงิน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาพิจารณาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ตามเงื่อนไขและบริบทของสังคมไทยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษากลุ่มเรื่อง “Young Old: ความท้าทายและโอกาสของไทยในยุคสังคมผู้สูงอายุ” สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษา ทรายภัทร อนุมนตรีราชกิจ อดีตรองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ ดร. ธนาวิชัย จินดาประดิษฐ์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท แอทไวส์ คอนซัลติ้ง จำกัด ที่สละเวลาอันมีค่ายิ่ง ในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนข้อมูลและแนวทางสำหรับการจัดทำรายงานการศึกษานี้

คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชาของ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานอัยการสูงสุด กรมบัญชีกลาง กระทรวงการต่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เป็นอย่างยิ่งที่สนับสนุน และให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูตในครั้งนี้

ขอขอบคุณสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการศึกษา ค้นคว้า และติดต่อประสานงานกับทุกฝ่ายเป็นอย่างดี และกำลังใจสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ ครอบครัวที่เข้าใจและสนับสนุนให้สามารถทุ่มเทเวลาในการจัดทำ รายงานการศึกษากลุ่มฉบับนี้ได้เต็มที่

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ นักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 ทุกคน สำหรับ มิตรภาพ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รวมถึงน้ำใจไมตรีที่ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดระยะเวลาที่ ฝึกอบรมและตลอดไป

คณะผู้จัดทำ กลุ่มที่ 3

กันยายน 2567

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ฅ
บทที่ 1 สภาพทั่วไปของปัญหา	1
1.1 ค่านิยมของผู้สูงอายุและสังคมผู้สูงอายุ	1
1.2 ข้อมูลสถิติผู้สูงอายุไทย	1
1.3 การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย	2
บทที่ 2 การคาดการณ์ปัญหาของประเทศในอนาคต	6
2.1 ภาพรวม	6
2.2 ปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น	9
2.3 การเตรียมหาแนวทางในการรองรับและใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุที่เป็น Young Old	11
บทที่ 3 แนวทางแก้ปัญหาและ/หรือการพัฒนา	13
3.1 กรอบนโยบายระดับประเทศและระหว่างประเทศ	13
3.2 แนวทางการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ	14
3.3 แนวทางการเตรียมการและเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบและสังคมผู้สูงอายุขั้นสุดยอดในอนาคต อันใกล้: กรณีศึกษากลุ่ม YOLD	17
3.4 มาตรการภาครัฐเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในต่างประเทศ	20
บทที่ 4 การนำแนวทางแก้ไขสู่การปฏิบัติ	26
4.1 ข้อเสนอในการใช้ประโยชน์จากศักยภาพของกลุ่ม YOLD ในมิติด้านเศรษฐกิจ	26
4.2 โอกาสของไทยในเรื่องเศรษฐกิจสูงวัย (Silver Economy)	27
บทที่ 5 สรุปในภาพรวม	30
บรรณานุกรม	34
ภาคผนวก	41
คณะผู้จัดทำ	45

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	จำนวนประชากรไทยและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ	1
ตารางที่ 2	สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุจำแนกตามช่วงอายุ	2

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1	จำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป	2
แผนภูมิที่ 2	อายุมัธยฐานของประชากรไทย	3
แผนภูมิที่ 3	อัตราการเจริญพันธุ์ของประชากรไทย	4
แผนภูมิที่ 4	อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย	5
แผนภูมิที่ 5	การคาดการณ์จำนวนประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป	6
แผนภูมิที่ 6	ปิรามิดประชากรไทย ปี 2548	7
แผนภูมิที่ 7	ปิรามิดประชากรไทย ปี 2566	8
แผนภูมิที่ 8	ปิรามิดประชากรไทย ปี 2572	8
แผนภูมิที่ 9	ปิรามิดประชากรไทย ปี 2593	9
แผนภูมิที่ 10	อัตรารายได้ประจำปีของผู้สูงอายุไทย	18

บทที่ 1

สภาพทั่วไปของปัญหา

1.1 คำนิยามของผู้สูงอายุและสังคมผู้สูงอายุ

สหประชาชาติกำหนดคำนิยาม "ผู้สูงอายุ" ว่าหมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป และแบ่งระดับสังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) สังคมสูงวัย (Aging Society) มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด

2) สังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ (Aged Society) มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด

3) สังคมสูงวัยขั้นสุดยอด (Super-aged Society) มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด

1.2 ข้อมูลสถิติผู้สูงอายุไทย

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดให้บุคคลสัญชาติไทยที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ เป็น "ผู้สูงอายุ" ปัจจุบัน ไทยมีประชากรผู้สูงอายุ 13,450,391 คน จากจำนวนประชากร 64,989,504 คน คิดเป็นร้อยละ 20.70 ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 5,948,010 คน และผู้สูงอายุหญิง 7,502,381 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 44.22 และ 55.78 ของประชากรผู้สูงอายุ ตามลำดับ¹

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรไทยและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ

ประชากรไทย		ประชากรผู้สูงอายุ		ประชากรผู้สูงอายุชาย		ประชากรผู้สูงอายุหญิง	
จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
64,989,504	100	13,450,391	20.70	5,948,010	44.22	7,502,381	55.78

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (www.dop.go.th)

¹ ข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2567

หากพิจารณาประชากรผู้สูงอายุดังกล่าวตามสัดส่วนช่วงอายุจะพบว่า ไทยมีประชากรผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 7,593,791 คน มากที่สุด เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุในช่วงอายุอื่น หรือคิดเป็นร้อยละ 56.46 ของประชากรผู้สูงอายุทั้งประเทศ

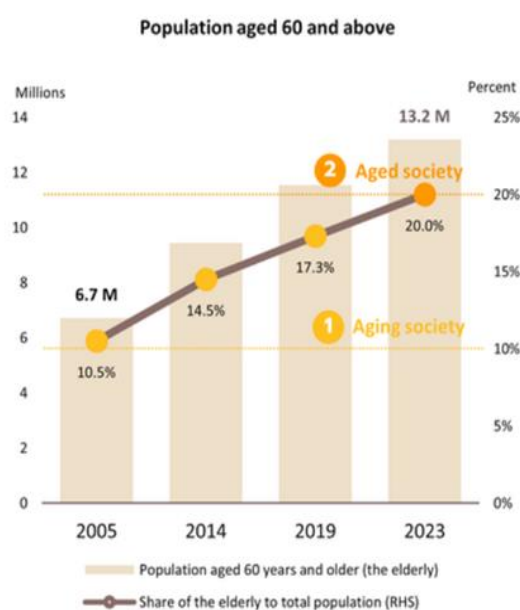
ตารางที่ 2 สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ 60-69 ปี		ช่วงอายุ 70-79 ปี		ช่วงอายุ 80-89 ปี		ช่วงอายุ 90-99 ปี		อายุ 100 ปี ขึ้นไป	
จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
7,593,791	56.46	3,987,082	29.60	1,516,689	11.28	311,470	2.32	41,419	0.31

ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (www.dop.go.th)

1.3 การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย

เมื่อปี 2548 ไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย (Aging Society) โดยมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 6.7 ล้านคน หรือร้อยละ 10.5 ของประชากรทั้งหมด และในปี 2566 ไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ (Aged Society) มีประชากรผู้สูงอายุ จำนวน 13.2 ล้านคน หรือมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ไทยใช้เวลาเพียง 18 ปี ในการเปลี่ยนผ่านจากสังคมสูงวัยไปสู่สังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ ถือได้ว่าเร็วกว่าหลายประเทศทั่วโลก

แผนภูมิที่ 1 จำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย UN World Population Prospect 2022 และวิจัยกรุงศรี

สาเหตุของการเข้าสู่สังคมสูงวัยและสังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ของไทยเป็นผลมาจาก 3 ปัจจัยหลัก คือ

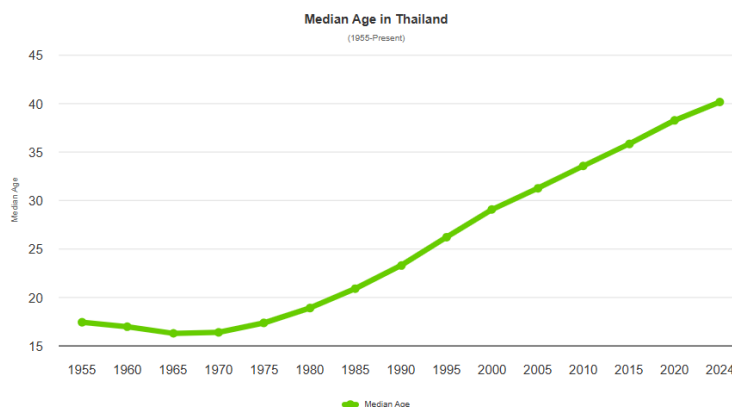
- 1) นโยบายคุมกำเนิดและการวางแผนครอบครัว ส่งผลให้อัตราการเจริญพันธุ์ของไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง และอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก
- 2) อัตราการเสียชีวิตลดลง เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และบริการสาธารณสุข
- 3) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและระดับการศึกษาของประชากร ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการมีบุตร

ปัจจัยหลักข้างต้นได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของไทย จำนวนเด็กเกิดใหม่น้อยกว่าจำนวนคนเสียชีวิต ในขณะที่สัดส่วนของผู้สูงอายุมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ฐานประชากรสูงวัยเพิ่มมากกว่าฐานประชากรโดยรวม

ปัจจุบัน อายุมัธยฐาน² (Median Age) ของประชากรไทย คือ 40.1 ปี ในปี 2567 เปรียบเทียบกับ 31.2 ปี ในปี 2548 และ 39.7 ปี ในปี 2566 ซึ่งเป็นปีที่ไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย และสังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ ตามลำดับ

Median Age

The median age in Thailand is 40.1 years (2024).

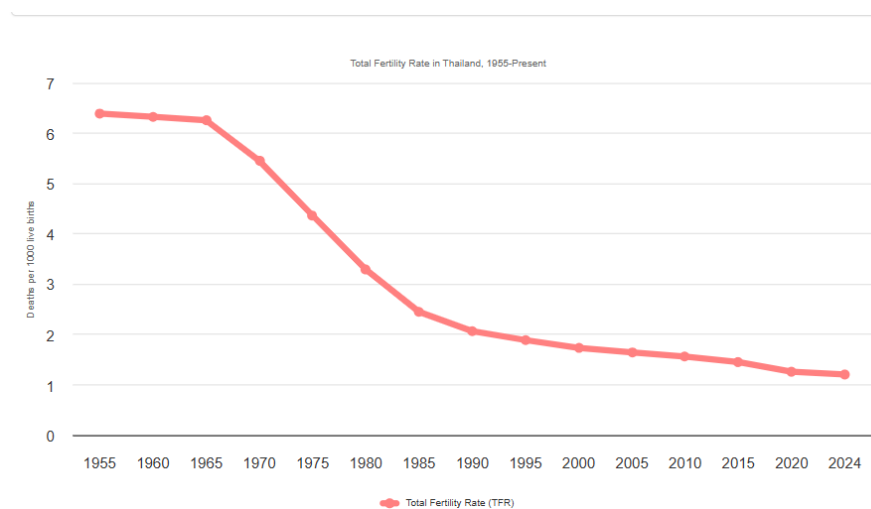
แผนภูมิที่ 2 อายุมัธยฐานของประชากรไทย

ที่มา: <https://www.worldometers.info/demographics/thailand-demographics/#life-exp>

(Elaboration of data by United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division)

² สำนักงานสถิติแห่งชาติกำหนดคำนิยามคำว่า อายุมัธยฐาน (Median age) หมายถึง อายุตรงกลางซึ่งแบ่งประชากรออกเป็นสองส่วนจำนวนเท่า ๆ กัน โดยประชากรส่วนหนึ่งมีอายุน้อยกว่า และอีกส่วนหนึ่งมีอายุมากกว่า อายุตรงกลาง อายุมัธยฐานต่ำกว่า 20 ปีถือว่าเป็น “ประชากรวัยเยาว์” (Young population) อายุมัธยฐานระหว่าง 20-29 ปีถือว่าเป็น “ประชากรวัยกลาง” (Median aged population) และอายุมัธยฐาน 30 ปีขึ้นไปถือว่าเป็น “ประชากรสูงอายุ” (Aged population)

ในปี 2567 อัตราการเจริญพันธุ์³ (Fertility Rate) ของไทยอยู่ที่ระดับ 1.2 เปรียบเทียบกับระดับ 4.4 ในปี 2518

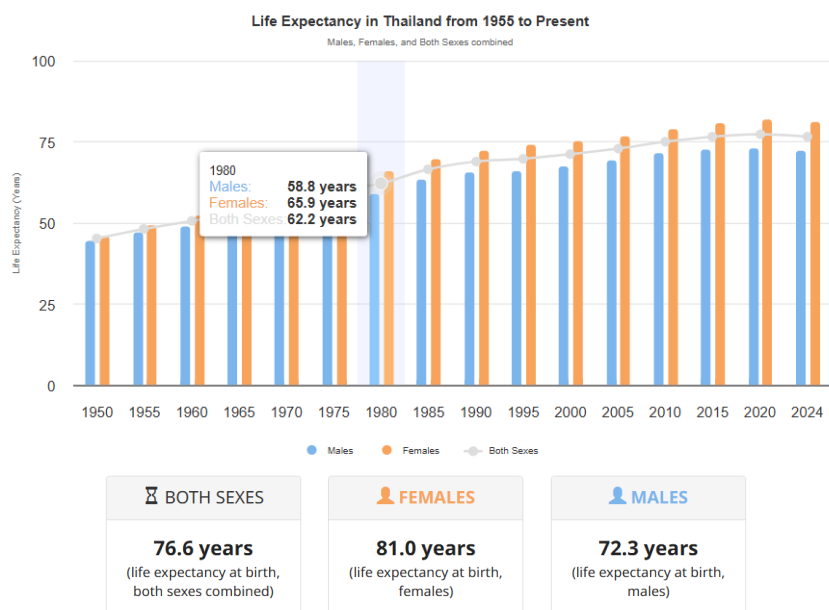
แผนภูมิที่ 3 อัตราการเจริญพันธุ์ของประชากรไทย

ที่มา: <https://www.worldometers.info/demographics/thailand-demographics/#life-exp>
(Elaboration of data by United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division)

อายุขัยเฉลี่ย⁴ (Life Expectancy) ของประชากรไทย (รวมเพศชายและหญิง) คือ 76.6 ปี เปรียบเทียบกับ 59.7 ปี ในปี 2518

³ อัตราการเจริญพันธุ์ หมายถึง จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่สตรีวัยเจริญพันธุ์ (หญิงอายุ 15-49 ปี) คนหนึ่ง จะมีได้ตลอดวัยเจริญพันธุ์

⁴ อายุขัยเฉลี่ย คือ ระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่ประชากรกลุ่มหนึ่งจะดำรงชีวิตอยู่ได้ มีหน่วยเป็นปีนับตั้งแต่เกิดไปจนกระทั่งเสียชีวิต

แผนภูมิที่ 4 อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย

ที่มา: <https://www.worldometers.info/demographics/thailand-demographics/#life-exp>

(Elaboration of data by United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division)

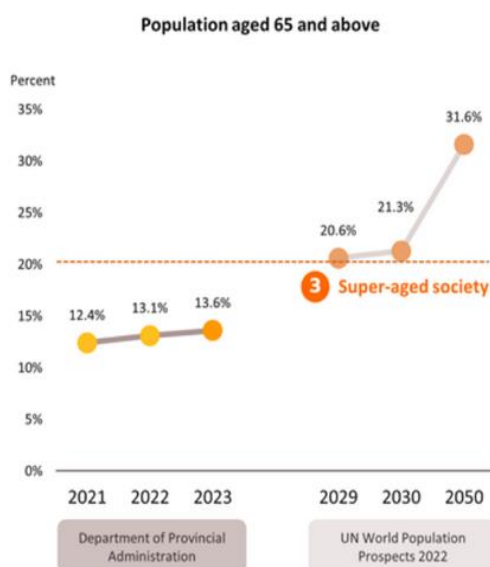
บทที่ 2

การคาดการณ์ปัญหาของประเทศในอนาคต

2.1 ภาพรวม

สหประชาชาติและศูนย์วิจัยกสิกรไทย คาดการณ์ว่า ในปี 2572 ไทยจะกลายเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศแรกในเอเชียที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ไปสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอด (Super-aged Society) ประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปของไทย จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ ในขณะที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) คาดการณ์ว่า ไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอด ในปี 2575

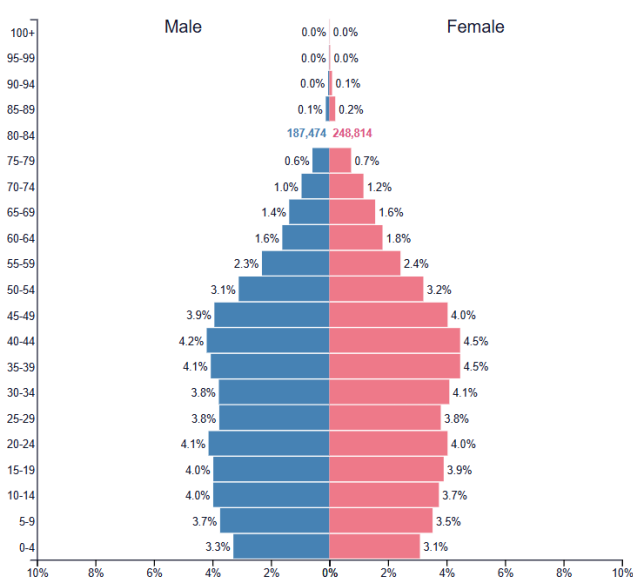
จากการคาดการณ์ของหน่วยงานต่าง ๆ ชำงต้น ไทยจะใช้เวลาเพียง 6-9 ปี ในการเปลี่ยนผ่านจากสังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ไปสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอด เช่นเดียวกับประเทศพัฒนาแล้วที่มีระดับรายได้ของประชากรที่สูงหลายประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น เยอรมนี และฝรั่งเศส ในขณะที่ไทยยังเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ระดับรายได้ของประชากรยังต่ำอยู่ และในปี 2593 ประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปของไทย จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 31.6 ของประชากรทั้งประเทศ

แผนภูมิที่ 5 การคาดการณ์จำนวนประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป

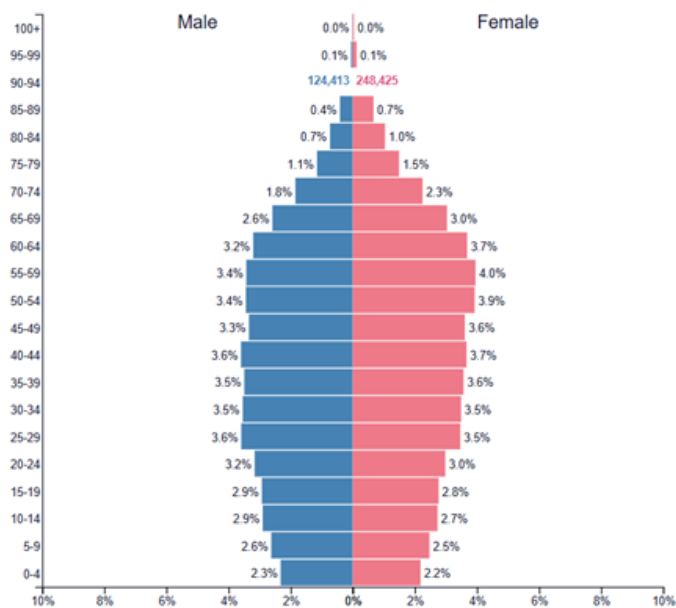
ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย UN World Population Prospect 2022 และวิจัยกรุงศรี

โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ไทยยังต้องเผชิญกับความท้าทายจากการขาดแคลนกำลังแรงงาน ศูนย์วิจัยกสิกรไทยคาดการณ์ว่า ภายในระยะเวลา 30 ปีข้างหน้า สัดส่วนกำลังแรงงานของไทย (ช่วงอายุ 15-59 ปี) ต่อประชากรทั้งหมด จะลดลงจากร้อยละ 62 ในปี 2566 เหลือเพียงร้อยละ 50 ในปี 2593 ซึ่งถือเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศ หากพิจารณาจากปิรามิดประชากรไทยในช่วงปีสำคัญที่เป็นการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงอายุของไทยในแต่ละช่วงจะพบว่า ปิรามิดดังกล่าวมีรูปร่างที่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ กลุ่มประชากรส่วนใหญ่กระจุกตัวในกลุ่มผู้สูงอายุ หรือหนาแน่นตรงช่วงกลาง และมีทิศทางเคลื่อนตัวค่อนข้างไปด้านบนของปิรามิด

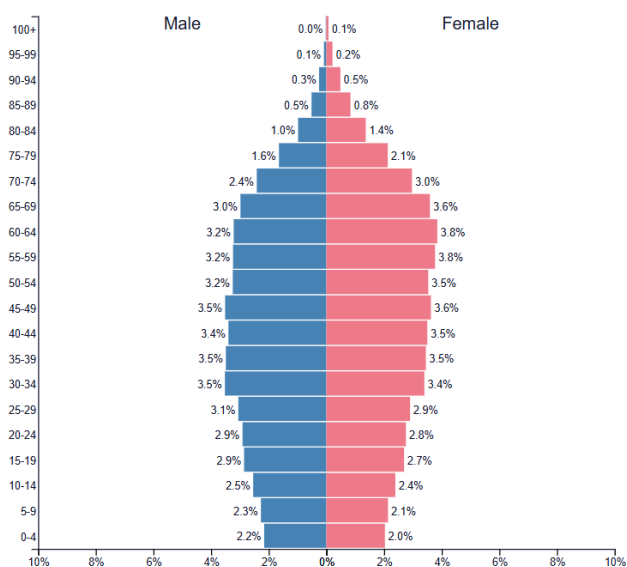
ปิรามิดประชากรไทย ปี 2548 (เข้าสู่สังคมสูงวัย)

แผนภูมิที่ 6 ปิรามิดประชากรไทย ปี 2548

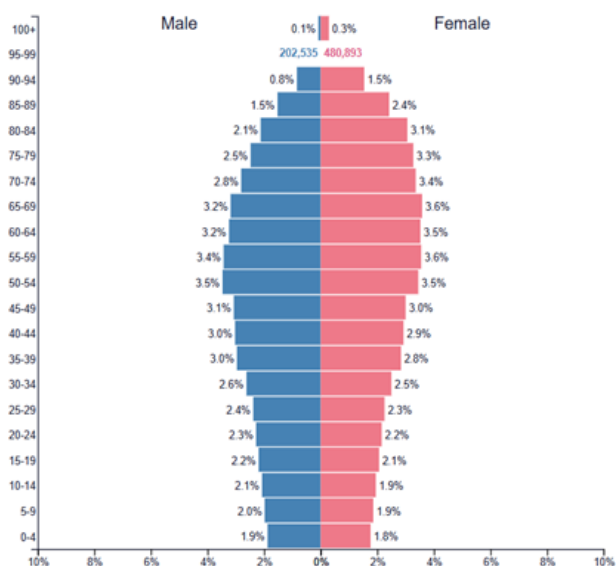
ปิรามิดประชากรไทย ปี 2566 (เข้าสู่สังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์)

แผนภูมิที่ 7 ปิรามิดประชากรไทย ปี 2566

ปิรามิดประชากรไทย ปี 2572 (เข้าสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอด)

แผนภูมิที่ 8 ปิรามิดประชากรไทย ปี 2572

ปิรามิดประชากรไทย ปี 2593 (กำลังแรงงานเหลือร้อยละ 50 ของประชากร)

แผนภูมิที่ 9 ปิรามิดประชากรไทย ปี 2593

ที่มา: <https://www.populationpyramid.net/thailand/>

2.2 ปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรไทยที่จะก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอดในอีกไม่นาน ประชากรผู้สูงอายุจะกลายเป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคม สัดส่วนกำลังแรงงานต่อประชากรทั้งหมดจะลดลงจนน่าตกใจ ยิ่งไปกว่านั้น ผลสำรวจจากองค์กรต่าง ๆ อาทิ World Health Organisation และศูนย์วิจัยกสิกรไทย พบว่า ไทยเป็นประเทศที่ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วโดยปราศจากความพร้อมทางเศรษฐกิจ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ระบุว่า ร้อยละ 34 ของกลุ่มผู้สูงอายุไทยจัดอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเส้นความยากจน กล่าวคือ มีรายได้น้อยกว่า 830 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี (ประมาณ 29,000 บาทต่อปี) ทั้งนี้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ระบุว่า เงินออมวัยเกษียณอายุควรอยู่ที่ประมาณ 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ เป็นอย่างน้อย ในขณะที่คนไทยในวัยเกษียณอายุมีเงินออมเพียง 1,300 ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 45,500 บาทเท่านั้น ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศและส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ไปยังปัญหาอื่น ๆ อีกหลายประการ ดังนี้

1) การขาดแคลนแรงงาน จำนวนแรงงานรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานในทุกสาขามีจำนวนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ นำไปสู่ความไม่สมดุลของตลาดแรงงานและปัญหาค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น ในขณะที่การนำเข้าและพึ่งพาแรงงานต่างชาติในระบบเศรษฐกิจอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงหรือส่งผลกระทบทางสังคมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2) ประสิทธิภาพการผลิตในภาพรวมของประเทศลดลง สัดส่วนของแรงงานสูงอายุเพิ่มขึ้น ในตลาดแรงงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานในบางสาขา

3) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับระบบสาธารณสุขของประเทศเพิ่มสูงขึ้น ภาครัฐและประชาชนมี ค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพมากขึ้น เนื่องจากประชากรมีอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น

4) ภาระด้านงบประมาณของภาครัฐเพิ่มขึ้น การที่ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นทำให้ ภาครัฐต้องจ่ายเงินบำนาญให้แก่ข้าราชการเกษียณอายุเป็นเวลายาวนานขึ้น มีภาระค่าใช้จ่ายในการ รักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายสวัสดิการสังคมของประชากรเพิ่มมากขึ้น

5) ผลกระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ การขยายตัวทางเศรษฐกิจของ ประเทศอาจอยู่ในภาวะชะลอตัวหรือถดถอย เนื่องจากแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของประเทศ ผลจากการก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอดของไทยในระยะเวลายาวนาน ทำให้ต้องมีการ เตรียมการเพื่อรองรับผลกระทบในหลายมิติ กล่าวคือ มิติด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยี ซึ่งล้วนแต่มีความเชื่อมโยงกันทั้งสิ้น

2.2.1 มิติด้านเศรษฐกิจ

กลุ่มผู้สูงอายุที่มีกำลังซื้อหรือมี “เศรษฐกิจฐานนะ” และต้องการสินค้าและบริการ สำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะเพิ่มมากขึ้น ถือเป็นกลุ่มผู้บริโภคขนาดใหญ่ที่เป็นช่องทางในการ แสวงหาโอกาสทางธุรกิจที่มีมูลค่าสูง หรือที่เรียกว่า “Silver Economy” และมีส่วนช่วยขับเคลื่อน การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ กลุ่มผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพแข็งแรง มีความสามารถ ในการทำงาน และมีประสบการณ์อย่างยาวนานในตลาดแรงงาน จะช่วยลดปัญหาการขาดแคลน แรงงานได้

2.2.2 มิติด้านสังคม

ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมบางสาขาจำเป็นต้องนำเข้าและพึ่งพาแรงงานต่างชาติ จำนวนมากเพื่อทดแทนแรงงานไทย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมหลายประการ เช่น การใช้บริการ ระบบสาธารณสุข ระบบสวัสดิการสังคม และระบบการศึกษาของประเทศ ที่ยังไม่เพียงพอรองรับ ความต้องการของประชากรไทย แต่กลับมีความจำเป็นต้องขยายบริการให้แก่แรงงานต่างชาติ

2.2.3 มิติด้านสุขภาพ

การมีอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นทำให้ภาครัฐและประชาชนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการ รักษาพยาบาลและการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายสวัสดิการสังคมและเงินบำนาญเพิ่มสูงขึ้น จึงเป็น ความท้าทายที่จะต้องมีการรองรับ ในส่วนของประชาชน เมื่อมีรายจ่ายรักษาพยาบาลมากขึ้นก็ จะทำให้มีเงินออมลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่ออัตราการออมของประเทศในภาพรวม นำไปสู่การลงทุนที่ ลดลง และส่งผลกระทบต่อขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ

2.2.4 มิติด้านสภาพแวดล้อม

ภาครัฐจำเป็นต้องมีมาตรการรองรับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอดไม่ว่าจะเป็นบริการด้านสาธารณสุขที่เข้าถึงง่ายและทั่วถึง ระบบโครงสร้างพื้นฐานและการออกแบบผังเมืองที่เหมาะสม รวมถึงการจัดการสภาพแวดล้อมของเมือง อาทิ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมืองเพื่อรองรับการใช้งานและส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้แก่ผู้สูงอายุ

2.2.5 มิติด้านเทคโนโลยี

เป็นโอกาสที่ภาครัฐและเอกชนจะพิจารณานำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นเพื่อทดแทนแรงงานที่ขาดหายไป เป็นโอกาสในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของประเทศ รวมทั้งการพิจารณานำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในการดูแลหรือให้บริการแก่ผู้สูงอายุด้วย

จากประเด็นปัญหา 5 ประการข้างต้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรของสังคมไทยที่จะก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอดในอนาคตอันใกล้ จะพบว่าเป็นความท้าทายที่สำคัญของประเทศ ภาครัฐและภาคเอกชนจำเป็นต้องตระหนักถึงความท้าทายนี้และร่วมกันพิจารณาแนวทางการดำเนินนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและโครงสร้างประชากร เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวในระยะยาวต่อไป

ในทางกลับกัน ท่ามกลางความท้าทายที่เกิดขึ้น ยังมีโอกาสของภาครัฐและภาคเอกชนที่จะร่วมกันขับเคลื่อนประเทศในยุคสังคมสูงวัยขั้นสุดยอด ทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจในบริบทของ “Silver Economy” โอกาสในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของเมืองให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสังคมสูงวัย โอกาสในการพัฒนาหรือนำเทคโนโลยีมาใช้ในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม รวมถึงในระบบสาธารณสุขและสวัสดิการสังคมเพื่อการดูแลรักษาผู้สูงวัยอีกด้วย

2.3 การเตรียมหาแนวทางในการรองรับและใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุที่เป็น Young Old

2.3.1 จากข้อมูลสถิติประชากรของกรมการปกครอง ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2567 พบว่าไทยมีประชากรผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 7,593,791 คน มากที่สุด เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุในช่วงอายุอื่น หรือคิดเป็นร้อยละ 56.46 ของประชากรผู้สูงอายุทั่วประเทศ จึงมีข้อพิจารณาว่าไทยควรเตรียมดำเนินการอย่างไรเพื่อรองรับประชากรผู้สูงอายุก่อนวัยเกษียณ ซึ่งยังมีความสามารถและมีประสิทธิภาพในตลาดแรงงาน มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าอย่างต่อเนื่อง และมีสุขภาพดี ไม่เหมือนแรงงานสูงอายุในอดีต

อย่างไรก็ดี จำเป็นต้องคำนึงด้วยว่าประชากรผู้สูงอายุบางส่วนอาจไม่มีความพร้อมที่จะกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานและภาคธุรกิจของประเทศ เนื่องจาก (1) เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองหรือมีข้อจำกัดในการทำกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน หรือต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นในเรื่อง

การเคลื่อนย้าย หรือที่เรียกกันว่า “กลุ่มผู้สูงอายุติดเตียง” จากระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ระบุว่า เมื่อปี 2564 กลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าวมีส่วนประมาณร้อยละ 0.6⁵ ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด และ (2) เป็นกลุ่มที่ไม่ประสงค์จะกลับไปทำงานอีก หรือที่เรียกกันว่า “กลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน”

2.3.2 บทความของนาย John Parker ใน The Economist ระบุว่า ปี 2563 (ค.ศ. 2020) เป็นจุดเริ่มต้นทศวรรษของ “Young Old” หรือ YOLD ถ้อยคำนี้มีที่มาจากญี่ปุ่น หมายถึง ผู้สูงอายุที่ยังกระฉับกระเฉงเหมือนหนุ่มสาว มีสุขภาพแข็งแรง มีอายุในช่วง 65-75 ปี รวมถึงมีสถานะทางการเงินที่ดี มีทรัพย์สินมากพอไว้ใช้ในยามชรา ในหลายประเทศ ประชากรกลุ่มนี้เป็นผู้สร้างความเปลี่ยนแปลงในตลาดในหลายมิติ ทั้งการบริโภค การบริการ และการเงิน⁶

2.3.3 บทความของ ดร. วรากรณ์ สามโกเศศ ในกรุงเทพธุรกิจออนไลน์ ระบุว่า สัดส่วนของประชากรในวัย 65-75 ปี ที่เป็น YOLD ในประเทศพัฒนาแล้วสูงกว่าไทย แต่ปรากฏการณ์ของ YOLD เพิ่งเริ่มขึ้นในไทยเมื่อช่วง 10-15 ปีก่อน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะ YOLD สร้างงานและรายได้ให้ประเทศ เสียภาษีให้รัฐ และผลิตสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่สังคมเป็นระยะเวลายาวนานขึ้น⁷

2.3.4 ปัจจุบัน YOLD เป็นที่แพร่หลายและรู้จักกันทั่วโลก โดยมีช่วงอายุนับตั้งแต่วัยเกษียณจนถึงอายุไม่เกิน 75 ปี ในส่วนของไทย เพื่อประโยชน์ของรายงานการศึกษาฉบับนี้ เห็นควรกำหนดให้ YOLD คือ ประชากรผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปี หรือนับตั้งแต่วัยเกษียณจนถึงอายุ 69 ปี เนื่องจากเป็นกลุ่มประชากรที่คิดเป็นร้อยละ 56.46 ของประชากรผู้สูงอายุทั่วประเทศ โดยจะมุ่งเน้นการศึกษาเฉพาะในมิติด้านเศรษฐกิจ ทั้งในส่วนของความเป็นแรงงานที่มีคุณค่าต่อตลาดแรงงานและการเป็นผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อสูง เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

⁵ ฌปภา ประยูรวงษ์, สถานการณ์แนวโน้มและการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียงประเทศไทย, วารสารศาสตร์สาธารณสุขและนวัตกรรม 2, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2565): 17.

⁶ โดมร ศุขปริษา, Yold: เมื่อโลกจะถูก disrupt จากบูมเมอร์, [ออนไลน์], 2563, แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/yold>.

⁷ ดร. วรากรณ์ สามโกเศศ, แก่อายุเป็น 'YOLD', [ออนไลน์], 2563, แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/social/888285>.

บทที่ 3

แนวทางแก้ปัญหาและ/หรือการพัฒนา

ความท้าทายจากการเปลี่ยนผ่านของไทยไปสู่สังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ และสังคมสูงวัยขั้นสุดยอด ในอีกไม่นาน ทำให้จำเป็นต้องพิจารณามาตรการในการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถมีบทบาทที่สำคัญ ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในการนี้ ทุกฝ่ายจำเป็นต้องร่วมกันศึกษา วิเคราะห์ และกำหนด นโยบายเกี่ยวกับแรงงานสูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปี ให้สอดคล้องกับบริบทและความจำเป็นของ ประเทศ รวมถึงต้องมีการดำเนินนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและโครงสร้าง ประชากร เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวในภาพรวม ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวทางและมาตรการรองรับ ปัญหาดังกล่าวในไทยและต่างประเทศ เพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมต่อไป

3.1 กรอบนโยบายระดับประเทศและระหว่างประเทศ

3.1.1 ในปี 2561 รัฐบาลกำหนดให้ “สังคมผู้สูงอายุ” เป็นวาระแห่งชาติ โดยมุ่งเน้น การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในทุกด้าน มีการขับเคลื่อนนโยบายผู้สูงอายุตาม ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค ทางสังคม และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งมุ่งเน้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การส่งเสริมการจ้างงานหลังเกษียณ และการสร้างสังคมที่ เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการพัฒนาทักษะการทำงานเพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับการจ้างงาน ประกอบแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ประเด็นที่ 15 การเสริมสร้างพลังทาง สังคม แผนย่อย : การรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก โดยมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545- 2564) แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุแห่งชาติ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580) และแผนปฏิบัติการด้าน ผู้สูงอายุ ระยะกลาง 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) มีเป้าหมายในการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม การดูแลสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ และใช้เป็นกรอบในการบูรณาการและการทำงาน เชิงรุก เพื่อรองรับสังคมสูงวัยและนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างเป็น รูปธรรม มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การส่งเสริมการจ้างงานหลังเกษียณ รวมถึง การพัฒนาทักษะการทำงานเพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับการจ้างงาน

3.1.2 ไทยในฐานะรัฐสมาชิกสหประชาชาติ ต้องดำเนินการตามแผนปฏิบัติการระหว่าง ประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing:

MIPAA) ซึ่งมีเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุใน 3 ประเด็น คือ (1) ผู้สูงอายุและการพัฒนา (Older persons and development) เพื่อให้มีการจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้สูงอายุโดยการยึดหลักการด้านสิทธิมนุษยชน (2) การสูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing health and well-being into old age) และ (3) การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring enabling and supportive environment) โดยไทยมีหน้าที่จัดทำรายงานผลการดำเนินการภายใต้แผนปฏิบัติการดังกล่าวทุก 5 ปี ซึ่งกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก

3.2 แนวทางการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจหลักในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ YOLD ได้แก่ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

3.2.1 กระทรวงแรงงาน

3.2.1.1 แผนปฏิบัติราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) ของกระทรวงแรงงาน ตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

“การเสริมสร้างพลังทางสังคม การรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ โดยพัฒนาระบบและกลไก เพื่อสนับสนุนการปรับตัวของประชากรให้สามารถปรับเปลี่ยนอาชีพให้เหมาะสมตามแต่ละช่วงอายุ เพื่อยืดช่วงเวลาและเพิ่มโอกาสในการทำงานในยามสูงอายุและสร้างหลักประกันทางรายได้ให้แก่ตนเองได้นานขึ้น สร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนหรือสถานประกอบการในการเตรียมความพร้อมของแรงงานก่อนวัยเกษียณ การจ้างงานผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับวัยวุฒิ ประสบการณ์ และสมรรถนะ

การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ : กระทรวงแรงงานมีเป้าหมายในการส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานให้มีความปลอดภัยในการทำงาน ได้รับค่าจ้างตามความสามารถและประสบการณ์ ส่งเสริมการเข้าสู่ระบบประกันสังคมอย่างทั่วถึง ส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับวัยวุฒิ ประสบการณ์และสมรรถนะ สร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนเตรียมความพร้อมให้กับแรงงานก่อนวัยเกษียณ รวมถึงการพัฒนากำลังแรงงานในพื้นที่ โดยการวางแผนกำลังคนที่สอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มจังหวัด และการพัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของเมืองทั้งในปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ”

3.2.1.2 แผนย่อยภายใต้แผนปฏิบัติราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) จำนวน 6 เรื่อง ดังนี้

- 1) การพัฒนาฝีมือและสร้างทักษะกำลังแรงงานและสถานประกอบกิจการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี
- 2) การส่งเสริมและสร้างโอกาสในการทำงาน
- 3) การคุ้มครองส่งเสริมสวัสดิการด้านแรงงานและเพิ่มประสิทธิภาพหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับแรงงานทุกกลุ่ม
- 4) การบูรณาการความร่วมมือด้านแรงงานระหว่างประเทศ และความมั่นคงด้านแรงงาน
- 5) การพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรและบุคลากรให้มีประสิทธิภาพสูง ด้วยหลักธรรมาภิบาล พร้อมรับและปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง
- 6) การพัฒนาระบบสารสนเทศและการเชื่อมโยงข้อมูลด้านแรงงานให้เป็นดิจิทัล

3.2.2 กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)

3.2.2.1 นโยบาย 5x5 ฝ่าวิกฤตประชากร เป็นแนวทางในการรับมือกับวิกฤตประชากร และเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตของประเทศในระยะยาว โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะ เสริมสร้างศักยภาพ และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงงานและรายได้ โดยส่วนหนึ่งของนโยบายดังกล่าว⁸ มุ่งเน้นการให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงศักยภาพในการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานมากขึ้น และให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างต่อเนื่องในช่วงวัยเกษียณ

3.2.2.2 สรุปรูปแนวทางและแนวปฏิบัติของประเทศไทยในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 จัดทำโดยกรมกิจการผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมประชากรก่อนวัยสูงอายุเพื่อเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ มีความมั่นคงทาง

⁸ นอกจากประเด็นผู้สูงอายุ นโยบาย 5x5 ยังกล่าวถึง (1) การพัฒนาทักษะและเสริมศักยภาพ (Reskill/Upskill) เพื่อเพิ่มโอกาสในการมีงานทำและรายได้ การพัฒนาทักษะใหม่ (Reskill) และเสริมทักษะเดิม (Upskill) จะช่วยให้ประชากรสามารถปรับตัวเข้ากับความต้องการของตลาดงานที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (2) การดูแลเด็กและเยาวชน: การส่งเสริมสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาให้เข้มแข็ง เพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโตมาเป็นประชากรที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านการศึกษาและความเป็นอยู่ (3) การสนับสนุนและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาสำหรับคนพิการ: การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานของคนพิการในทุกภาคส่วน เพื่อให้กลุ่มคนพิการสามารถมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ และ (4) ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมสำหรับคนรุ่นต่อไป: การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีและยั่งยืนสำหรับคนรุ่นใหม่ให้มีอนาคตที่ดีและสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม

เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้นในทุกด้าน

แนวทางการดำเนินงาน

1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย เน้นการให้ความรู้และเตรียมประชากรก่อนวัยสูงอายุ (อายุ 25-59 ปี) ให้มีความพร้อมในทุกมิติ รวมถึงการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

2) การเสริมสร้างทักษะด้านอาชีพในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้เสริม โดยเฉพาะในชุมชน

3) การยกระดับความคุ้มครองทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการเข้าถึงบริการทางสังคมและสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสถานที่สาธารณะให้เหมาะสมและปลอดภัยต่อการใช้งานของผู้สูงอายุ

5) การพัฒนาระบบและนวัตกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ พัฒนาระบบการดูแลสุขภาพที่ครอบคลุมและเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการดูแลสุขภาพ

3.2.2.3 นอกจากนโยบายและแนวทางการดำเนินการข้างต้น กรมกิจการผู้สูงอายุ รับผิดชอบการดำเนินการของ “กองทุนผู้สูงอายุ” ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามมาตรา 13 ของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ เริ่มให้บริการสำหรับผู้สูงอายุ องค์กรผู้สูงอายุ หรือองค์กรที่ทำงานด้านผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา ปัจจุบันกองทุนผู้สูงอายุให้บริการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพใน 77 จังหวัดทั่วประเทศ และในอนาคต กองทุนผู้สูงอายุจะขยายกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุต่อไป

กิจกรรมของกองทุนผู้สูงอายุ ได้แก่ (1) สนับสนุนกิจกรรมผู้สูงอายุในลักษณะเงินอุดหนุนโครงการให้แก่องค์กรของผู้สูงอายุ/องค์กรที่ทำงานด้านผู้สูงอายุ (2) ให้ทุนประกอบอาชีพประเภทกู้ยืมรายบุคคล และรายกลุ่มสำหรับผู้สูงอายุ (3) ดำเนินมาตรการการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยที่ได้รับสิทธิในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ และ(4) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติกำหนด เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560

3.2.2.4 นอกจากภารกิจในการคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น กระทรวง พม. ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจหลักที่สอดคล้องกับการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วด้วย โดยได้ดำเนินงานหลัก ดังนี้

1) การส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ หรือสามารถทำงานที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพของตน เช่น การทำงานในสายอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงกายมาก หรือการทำงานอิสระ

2) การพัฒนาโครงการสร้างอาชีพและฝึกอบรมทักษะ พัฒนาโครงการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถปรับตัวและทำงานในสาขาที่ต้องการได้ เช่น การฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือทักษะที่ใช้ในงานบริการ เป็นต้น

3) การสนับสนุนผู้ประกอบการสูงอายุ ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการของผู้สูงอายุ โดยให้คำปรึกษาและสนับสนุนในด้านการจัดการธุรกิจ การตลาด และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่จำเป็น

4) การสร้างเครือข่ายการจ้างงานผู้สูงอายุ ทำงานร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการสร้างเครือข่ายการจ้างงานสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การจับคู่ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานกับนายจ้างที่มีความต้องการแรงงานที่มีประสบการณ์

5) การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุ จัดทำและพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อใช้ในการวางแผนและพัฒนานโยบายการจ้างงานที่มีประสิทธิภาพ

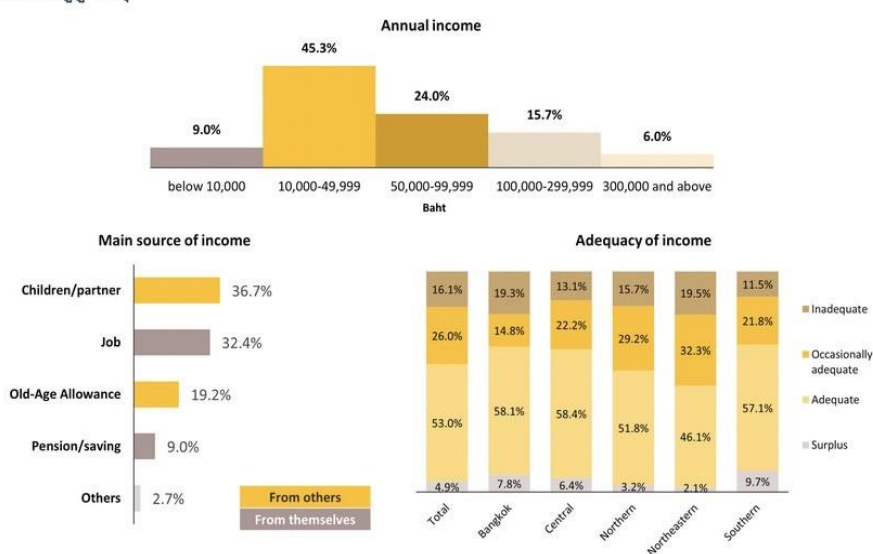
ทั้งนี้ เกี่ยวกับภารกิจในการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุข้างต้น กระทรวง พม. มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีรายได้เสริม และยังคงมีบทบาทในสังคม ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมไปพร้อม ๆ กัน

3.3 แนวทางการเตรียมการและเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบและสังคมผู้สูงอายุขั้นสุดยอดในอนาคตอันใกล้: กรณีศึกษากลุ่ม YOLD

เพื่อเตรียมความพร้อมของไทยในการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ นอกจากหน่วยงานของรัฐจะคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุ และส่งเสริมการจ้างงานแรงงานผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่ม YOLD ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ และมีสุขภาพแข็งแรง มีกำลังที่จะทำงาน โดยมองกลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าวที่อาจยังอยู่ในตลาดแรงงานได้เพื่อเป็นกำลังการผลิตต่อไปนั้น ต้องพิจารณาต่อไปว่ากลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น หรือ YOLD อาจเป็นกลุ่มผู้บริโภครายสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจได้ กรณีนี้เรียกว่า “โอกาสของเศรษฐกิจสูงวัย” (Silver Economy)

การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุ ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจใหม่เรียกว่า “เศรษฐกิจสูงวัย” หรือ “Silver Economy” แม้ว่ากรก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดโอกาสจากการขยายตัวของสังคมสูงวัย ที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุกลายเป็นผู้บริโภคหลักอีกหนึ่งกลุ่ม และเป็นตลาดสำคัญของการทำธุรกิจหลายประเภท ซึ่งปัจจุบันเศรษฐกิจสูงวัยทั่วโลกมีมูลค่าสูงถึง 26.6 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 880-900 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 26.6 ของมูลค่าเศรษฐกิจทั่วโลก ขณะที่มูลค่าการใช้จ่ายของผู้สูงอายุไทยในปี 2567 จะอยู่ที่ประมาณ 1.7 ล้านล้านบาท ขยายตัวจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 3.8 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 2.2 ล้านล้านบาท ในปี 2572 หรือเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 5.3 ต่อปี⁹

รายได้ของผู้สูงอายุ

แผนภูมิที่ 10 อัตรารายได้ประจำปีของผู้สูงอายุไทย

ที่มา: ศูนย์วิจัยกรุงศรี <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/silver-economy>

ผู้บริโภคกลุ่มผู้สูงอายุของไทยถือเป็นกลุ่มเป้าหมายใหม่ที่น่าสนใจ แม้ว่าจากการสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี 2564 พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีรายได้เฉลี่ยเพียงปีละ 87,136 บาท หรือเดือนละ 7,261 บาท (เฉลี่ยวันละ 242 บาท) ซึ่งน้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุเกินกว่าครึ่ง (ร้อยละ 56) พึ่งพารายได้จากผู้อื่นเป็นหลัก โดยอาศัยรายได้จากบุตรหลานหรือคู่สมรส

⁹ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, การใช้จ่ายคนสูงวัยแตะ 2.2 ล้านล้านบาท ในปี 2029 ธุรกิจต้องปรับตัวรับโครงสร้างสังคมสูงวัย, [ออนไลน์], 10 กรกฎาคม 2567, แหล่งที่มา: <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Elderly-Spending-CIS3511-FB-2024-07-10.aspx>.

มากที่สุด ตามมาด้วยเปี้ยยังชีพจากภาครัฐ ส่วนผู้สูงอายุที่มีรายได้หลักจากการทำงานมีเพียงร้อยละ 32¹⁰ อย่างไรก็ตาม พบว่า ร้อยละ 30 ของกลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าวมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 60,000 ถึง 100,000 บาท และมีอัตราการออมและการลงทุนสูงถึงร้อยละ 25 ของรายได้ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อและมีศักยภาพด้านการเงิน¹¹

นอกจากนี้ จากผลสำรวจของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล เรื่องสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) พบว่า กลุ่มประชากรอายุ 48-57 ปี ในปัจจุบันกำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า โดย 30% ของกลุ่มประชากรดังกล่าวมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 60,000 ถึง 100,000 บาท และมีอัตราการออมและการลงทุนสูงถึง 25% ของรายได้ ซึ่งถือว่าเป็นรายได้และกำลังซื้อไม่น้อย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นอกจากความน่ากังวลในการรองรับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุขั้นสุดยอดที่ประเทศไทยต้องเตรียมการรับมือแล้ว สถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดโอกาสทางธุรกิจได้อย่างมาก เพราะกลุ่มผู้สูงอายุกลายเป็นกลุ่มผู้บริโภคหลักที่นักการตลาดต้องให้ความสำคัญ และต้องทำความเข้าใจทั้งทัศนคติและพฤติกรรม¹² นอกจากนี้ ตลาดผู้สูงอายุต่างชาติก็มีขนาดใหญ่ขึ้น และนิยมเดินทางเข้ามาใช้ชีวิตในประเทศไทย เพราะค่าครองชีพไม่แพง อากาศไม่หนาว และมีความพร้อมในการให้บริการด้านสุขภาพที่มีมาตรฐานสูงทัดเทียมระดับสากล โดยมีค่ารักษาพยาบาลไม่สูงมากนักหากเทียบกับประเทศอื่น โดยกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่มาจาก สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ จีน และญี่ปุ่น นิยมมาใช้ชีวิตในจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา นครราชสีมา (เขาใหญ่) เพชรบุรี (ชะอำ) และประจวบคีรีขันธ์ (หัวหิน) หากผู้ประกอบการต้องการเจาะตลาดผู้สูงอายุ ไม่ควรลืมนำคำนึงถึงตลาดต่างชาติกลุ่มนี้ โดยคำนึงถึงรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันระหว่างผู้สูงอายุไทยและต่างชาติ เช่น ขนาด (size) ของสินค้า รสนิยมหรือพฤติกรรมการใช้ชีวิต และการบริโภคที่ต่างกันด้วย¹³

ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ได้ประเมินตลาดผู้บริโภคกลุ่มสูงวัย หรือ Silver Gen ว่า เติบโตสูงเฉลี่ยถึงร้อยละ 4.4 ต่อปี มีแนวโน้มแตะ 2.6 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12 ของเศรษฐกิจไทย ในอีก 7 ปีข้างหน้า โดยหลายสถาบันการศึกษาและศูนย์วิจัยได้ทำการวิจัยและประเมินธุรกิจที่มีศักยภาพสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ธุรกิจผลิตอาหารสำหรับผู้สูงอายุและผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

¹⁰ ศูนย์วิจัยกรุงศรี, สังคมสูงวัย โจทย์ใหญ่ที่มาพร้อมกับโอกาส, [ออนไลน์], 11 เมษายน 2567, แหล่งที่มา:

<https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/silver-economy>.

¹¹ ศูนย์วิจัยธนาคารไทยพาณิชย์, ธุรกิจมาแรงรับเทรนด์ผู้สูงอายุ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/retirement-plan/aging-society.html>.

¹² ศูนย์วิจัยธนาคารไทยพาณิชย์, เพ็งอ้าง.

¹³ สยาม ประสิทธิศิริกุล, ธุรกิจผู้สูงวัยน่าลงทุน, [ออนไลน์], 2560, แหล่งที่มา:

<https://www.prachachat.net/finance/news-36374>.

การท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ (บริการนำเที่ยว และโรงแรม) การออกแบบสินค้า เครื่องใช้ เฟอร์นิเจอร์ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ธุรกิจบริการ และความช่วยเหลือต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ ธุรกิจความงามเพื่อการชะลอวัย ธุรกิจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน (preventive medicine) ธุรกิจเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ธุรกิจการให้บริการทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งการให้คำปรึกษา และผลิตภัณฑ์ทางการเงินต่าง ๆ เป็นต้น

3.4 มาตรการภาครัฐเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในต่างประเทศ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรจากสังคมผู้สูงอายุจากขั้นสมบูรณ์ไปสู่สังคมสูงอายุขั้นสุดยอดเป็นปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นกับทุกประเทศทั่วโลกและมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต สำหรับประเทศที่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจต่างเตรียมการรองรับความท้าทายและปัญหาที่จะเกิดขึ้นเป็นการเร่งด่วน โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว พบว่า มีการเตรียมความพร้อมด้านการกลับเข้าสู่ภาคแรงงานเพื่อสร้างสมดุลด้านรายได้ของประชากรผู้สูงอายุ อันจะนำไปสู่การบริโภคที่เพิ่มขึ้นและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในที่สุด ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาของประเทศที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจสูงเหล่านี้

3.4.1 สิงคโปร์

เริ่มเตรียมรับมือกับปัญหาดังกล่าวตั้งแต่ปี 2558 โดยประกาศแผนปฏิบัติการสำหรับการสูงวัยอย่างประสบความสำเร็จ ด้วยวงเงินงบประมาณกว่า 3,000 ล้านดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 77,700 ล้านบาท) เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้สูงวัยมีส่วนร่วมในสังคมและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ต่อมาในปี 2566 ได้ประกาศแผนปฏิบัติการสำหรับการสูงวัยอย่างประสบความสำเร็จฉบับใหม่ (Living Life to the Fullest: Action Plan for Successful Ageing) ต่อยอดจากความสำเร็จในการเพิ่มตัวเลขการจ้างงานผู้สูงวัยจากแผนปฏิบัติการฉบับเดิม¹⁴ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมระบบสุขภาพเพื่อให้ประชากรมีอายุยืนยาวและมีสุขภาพดี เพื่อให้สิงคโปร์เป็น “a Nation for All Ages”

แผนปฏิบัติการฯ เน้นการส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงวัยตามหลักการ 3Cs (Care, Contribution and Connectedness) โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายงานการศึกษาฉบับนี้ คือ Contribution (การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมในการใช้ความรู้และความเชี่ยวชาญในการเรียนรู้ เป็นอาสาสมัคร และการจ้างงาน)

¹⁴ ผลจากแผนปฏิบัติการฯ ทำให้มีตัวเลขการจ้างงานผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ปี 2553 การจ้างงานผู้ที่มีอายุ 55-64 ปี คิดเป็นร้อยละ 59 และอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 17.1 และปี 2565 การจ้างงานผู้ที่มีอายุ 55-64 ปี คิดเป็นร้อยละ 70.6 และอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 31

3.4.1.1 ตัวอย่างมาตรการเพื่อเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุในตลาดแรงงาน

1) ในปี 2565 เพิ่มอายุเกษียณเป็น 63 ปี และอายุที่จะจ้างงานใหม่ (re-employment) คือ 68 ปี และในปี 2573 จะเพิ่มอายุเกษียณเป็น 65 ปี และอายุที่จะจ้างงานใหม่ คือ 70 ปี

2) สนับสนุนให้บริษัทต่าง ๆ เพิ่มอายุเกษียณและเสนอการจ้างงานใหม่ที่อายุมากกว่าที่กฎหมายบังคับ

3) กระตุ้นการจ้างงานผู้สูงวัยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยให้ Senior Employment Credit (SEC) และ Part-Time Re-Employment Grant (PTRG) เพื่อเป็นแรงจูงใจสำหรับนายจ้าง คิดเป็นจำนวนเงินสูงถึงเดือนละ 4,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 103,600 บาท)

3.4.1.2 ตัวอย่างมาตรการเพื่อสนับสนุน Silver Economy

Enterprise Singapore เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถของบริษัทให้มีความนวัตกรรมและสามารถขยายการดำเนินธุรกิจไปยังนอกประเทศได้ รวมทั้งการเพิ่มมาตรฐานคุณภาพของสินค้าและบริการของบริษัทสิงคโปร์ให้เป็นที่ยอมรับทั่วโลก โดยระบุถึงโอกาสทางธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุในสิงคโปร์ ดังนี้

1) ด้าน telemedicine บริการที่บ้านพักและการดูแลแบบ personalized

2) เทคโนโลยีด้านสุขภาพ การจัดการและดูแลโรคเรื้อรัง การตรวจจับการหกล้ม และเทคโนโลยีอื่น ๆ

3) ธุรกิจอาหาร การผลิตอาหารที่ทานง่ายและใช้เวลาเตรียมน้อย เหมาะกับผู้สูงอายุและการสร้างความเป็นหุ้นส่วนกับโรงพยาบาลและสถาบันดูแลผู้สูงอายุอื่น ๆ

4) บริการบ้านพักที่พัฒนาให้เหมาะกับลักษณะนิสัยของผู้สูงอายุในยุคปัจจุบัน

3.4.2 สวีเดน

มีนโยบายที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุต่อสังคม โดยส่งเสริมการจ้างงานของผู้สูงอายุ และมีรัฐมนตรีที่ดูแลเรื่องผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ

3.4.2.1 ตัวอย่างมาตรการเพื่อเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุในตลาดแรงงาน

1) มาตรการขจัดการเลือกปฏิบัติด้านอายุในสถานที่ทำงานและส่งเสริมให้คนทำงานยาวนานมากขึ้น โดยการขยายอายุเกษียณและอายุที่ไม่สามารถยกเลิกสัญญาการจ้างงานได้โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร

2) การเพิ่มทักษะด้านดิจิทัลให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดแรงงานได้ดียิ่งขึ้น และช่วยให้นายจ้างสามารถระบุประเภทงานที่เหมาะสมกับลูกจ้างที่เป็นผู้สูงอายุด้วย

3.4.2.2 ตัวอย่างมาตรการเพื่อสนับสนุน Silver Economy

1) การส่งเสริมแนวคิดเรื่องธุรกิจที่เป็นมิตรต่อทุกกลุ่มอายุ (age-friendly businesses) โดยมองว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งต้องสะท้อนความต้องการของผู้สูงอายุในสินค้าและบริการต่าง ๆ

2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป (silver tourism) โดยการพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (senior-friendly destinations) เนื่องจากกลุ่มอายุดังกล่าวเป็นนักท่องเที่ยวที่มีทั้งกำลังซื้อและมีเวลาว่าง และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวนอกฤดูกาล ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุสามารถเดินทางท่องเที่ยวในช่วงดังกล่าวได้อย่างสะดวก เป็นการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและช่วยสร้างงานด้วย

3.4.3 ออสเตรเลีย

รัฐบาลออสเตรเลียประกาศนโยบาย More Choices for a Longer Life ในปี 2561 โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุ หรือกลุ่ม YOLD ชาวออสเตรเลียมีชีวิตที่ยืนยาว สุขภาพดี และทำประโยชน์ได้มากขึ้น ประกอบด้วย สี่เสาหลัก ได้แก่ (1) การคุ้มครองคนกลุ่มนี้ (2) การส่งเสริมให้ความชราภาพคู่กับสุขภาพดี (3) การรับรองทักษะสำหรับคนกลุ่มนี้ และ (4) การขยาย Pension Work Bonus

3.4.3.1 ตัวอย่างมาตรการเพื่อเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุในตลาดแรงงาน

1) โครงการ Entrepreneurship Facilitators ที่สนับสนุนผู้ประกอบการและธุรกิจนิติบุคคล ผ่านการให้ข้อมูลและคำแนะนำเกี่ยวกับการริเริ่มและการบริหารธุรกิจ โดยเน้นผู้ประกอบการและเจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก

2) โครงการ Career Transition Assistance ช่วยเหลือผู้ทำงานที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป และมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยกลุ่ม YOLD ให้เข้าถึงการฝึกอบรมและคำแนะนำเรื่องการทำงานใหม่หรือการเปลี่ยนอาชีพ

3) โครงการ Regional Employment Trials สร้างโอกาสให้คนในท้องถิ่นใน 10 ภูมิภาค ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงาน โดยการเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภูมิภาค ซึ่งรวมถึงนายจ้างและผู้ให้บริการด้านแรงงาน เพื่อสนับสนุนโครงการที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น

3.4.3.2 ตัวอย่างมาตรการเพื่อสนับสนุน Silver Economy

1) การสร้างความยืดหยุ่นของระบบสวัสดิการเกษียณอายุในออสเตรเลีย โดยมีข้อกำหนดการถอนเงินขั้นต่ำสำหรับบัญชีสวัสดิการเกษียณอายุเพื่อให้สามารถควบคุมเงินทุนของตนได้ รวมทั้งสามารถสทบเงินเพิ่มเติมในบัญชีได้แม้ว่าจะไม่ได้ทำงานเต็มเวลา และมีการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์กองทุนสวัสดิการเกษียณอายุใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เกษียณอายุที่หลากหลาย เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ให้รายได้ที่สม่ำเสมอหรืออนุญาตให้ถอนเงินก้อนโตเมื่อจำเป็น

2) การเพิ่มแรงจูงใจให้กลุ่ม YOLD ย้ายไปอยู่ที่พักที่เล็กลงเพื่อให้มีเงินสดใช้จ่ายมากขึ้น และให้การลดหย่อนอากรแสตมป์แก่ผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการย้ายไปอยู่ที่พักที่เล็กลง ซึ่งสามารถช่วยประหยัดเงินจำนวนมากเมื่อซื้อทรัพย์สินใหม่ที่เล็กกว่า นอกจากนี้ ในกรณีที่ขายบ้านเพื่อย้ายไปอยู่ที่พักที่เล็กลง รัฐบาลจะคิดภาษีอัตราต่ำซึ่งปัจจุบันอยู่ที่ร้อยละ 0.25

3.4.4 เยอรมนี

ดำเนินนโยบายการสูงวัยอย่างกระฉับกระเฉงในเยอรมนี (Aktives Altern) โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

3.4.4.1 ตัวอย่างมาตรการเพื่อเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุในตลาดแรงงาน

1) ส่งเสริมให้แรงงานสูงอายุอยู่ในตลาดแรงงานนานขึ้น ผ่านระบบการทำงานแบบยืดหยุ่นหรือทางเลือกการทำงานแบบไม่เต็มเวลา และการขยายอายุเกษียณเป็น 67 ปี

2) โครงการ Perspektive 50plus (มุมมองของคนอายุ 50 ขึ้นไป) โดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนผู้สูงอายุที่ว่างงานระยะยาวกลับเข้าสู่ระบบแรงงาน

3.4.4.2 ตัวอย่างมาตรการเพื่อสนับสนุน Silver Economy

1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์สำหรับดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน

2) การสนับสนุนเทคโนโลยีบ้านอัจฉริยะและการช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ

3.4.5 ญี่ปุ่น

เมื่อปี 2561 รัฐบาลญี่ปุ่นได้อนุมัติ Guideline of Measures for Ageing Society¹⁵ ซึ่งเป็นแนวทางพื้นฐานและกรอบกลุ่มสำหรับแก้ไขปัญหาสังคมสูงวัยทั้งในระยะกลางและระยะยาว เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สร้างแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุสามารถแสดงความสามารถของตนได้

3.4.5.1 ตัวอย่างมาตรการเพื่อเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุในตลาดแรงงาน

1) การขยายอายุเกษียณจาก 62 ปี เป็น 65 ปี และมีแผนที่จะขยายไปถึง 70 ปี ในอนาคต

¹⁵ Cabinet Office of the Government of Japan, Measures to Address Japan's Aging Society, [Online], February 2021, Available from: https://www.gov-online.go.jp/eng/publicity/book/hlj/html/202102/202102_09_en.html#:~:text=Specifically%2C%20measures%20in%20the%20field,employment%20opportunities%20for%20older%20people.

2) การออกกฎหมายรักษาความมั่นคงด้านการจ้างงานผู้สูงอายุ ซึ่งบังคับให้นายจ้างต้องรักษาการจ้างงานผู้สูงอายุจนถึงอายุ 65 ปี

3) การจัดตั้งศูนย์ทรัพยากรมนุษย์สีเงิน (Silver Human Resources Center) เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานในช่วงเวลาที่สั้นลงหรือทำงานที่เบาและง่าย

3.4.5.2 ตัวอย่างมาตรการเพื่อสนับสนุน Silver Economy¹⁶

สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย อาทิ อุปกรณ์ช่วยเหลือทางการแพทย์ ระบบบ้านอัจฉริยะและแอปพลิเคชันที่ช่วยในการดูแลสุขภาพ พัฒนาแพ็คเกจท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างสถานที่พักผ่อนที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ขยายบริการดูแลสุขภาพที่บ้านและสถานพยาบาลเฉพาะทางสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์ให้มีความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้สูงอายุ

3.4.6 ฝรั่งเศส

รัฐบาลฝรั่งเศสมีนโยบายส่งเสริมการจ้างงานแรงงานสูงอายุเพื่อให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุที่ต้องการกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานอีกครั้งและทำให้มั่นใจว่าแรงงานสูงวัยยังคงเป็นปัจจัยที่มีคุณค่า

3.4.6.1 ตัวอย่างมาตรการเพื่อเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุในตลาดแรงงาน¹⁷

1) การปฏิรูปกฎหมายเกษียณอายุแบบยืดหยุ่น โดยขยายอายุเกษียณจากเดิม 62 ปี เป็น 64 ปี และได้ขยายอายุการทำงานโดยสามารถเลือกทำงานต่อได้จนถึงอายุ 70 ปี โดยแรงงานที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สามารถลดชั่วโมงการทำงานของตนไปพร้อมกับรับเงินบำนาญบางส่วนได้

2) มาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติในกฎหมายแรงงาน โดยห้ามการเลือกปฏิบัติเนื่องจากอายุของลูกจ้าง ทั้งในการจ้างงาน การลงโทษ การปรับขึ้นค่าตอบแทน การเลื่อนตำแหน่ง การปรับเนื้องานและเวลาทำงาน และการให้ออกจากงาน

3) มาตรการ "Plan Seniors" ส่งเสริมให้บริษัทรักษาและจ้างงานผู้สูงอายุ โดยเสนอแรงจูงใจทางการเงินให้แก่ นายจ้างและกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม โดยกำหนดให้

¹⁶ Ministry of Foreign Affairs of Japan, General Principles Concerning Measures for the Aging Society, [Online], Available from: https://www.mofa.go.jp/j_info/japan/socsec/aging.html;

World Bank, Rethinking silver: Lessons from Japan's age-ready cities, [Online], Available from: <https://blogs.worldbank.org/en/voices/rethinking-silver-lessons-japans-age-ready-cities>.

¹⁷ Agence National pour l'Amelioration des Condition de Travail. Guide pour l'action, Négocier un accord « emploi des seniors » et mettre en œuvre un plan d'action, [Online], 2024, Available from: <https://travail-emploi.gouv.fr/IMG/pdf/fiche2-2.pdf>.

บริษัทที่มีพนักงานมากกว่า 50 คน ต้องดำเนินการตามแผนปฏิบัติการเพื่อเพิ่มการจ้างงานผู้สูงอายุ เช่น การจ้างงานผู้สูงอายุอย่างน้อยร้อยละ 1 หากไม่ปฏิบัติตาม บริษัทต้องจ่ายค่าปรับ

4) มาตรการส่งเสริมสมรรถภาพแรงงานสูงอายุ ส่งเสริมการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะในการทำงานและเรียนรู้ทักษะใหม่ตามแนวทางการให้สิทธิการเรียนรู้และการฝึกอบรมตลอดชีวิตของฝรั่งเศส¹⁸

3.4.6.2 ตัวอย่างมาตรการเพื่อสนับสนุน Silver Economy

ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีสินค้าและบริการต่าง ๆ จำนวนมากที่ออกแบบมาสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์และบริการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต สุขภาพ และความเป็นอิสระที่ลดการพึ่งพาผู้อื่น โดยไม่เพียงแต่มุ่งกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุในประเทศแต่ยังส่งออกเพื่อจำหน่ายไปทั่วโลกด้วย

¹⁸ Mongourdin-Denoix, Sarah, France: Older workers and employment, [Online], 2021, Available from: <https://www.eurofound.europa.eu/en/resources/article/2011/france-older-workers-and-employment>.

บทที่ 4

การนำแนวทางแก้ไขสู่การปฏิบัติ

ตามที่ได้กล่าวถึงความท้าทายและโอกาสของกลุ่ม YOLD ในสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ นโยบายและมาตรการของหน่วยงานภาครัฐของไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อตอบสนองต่อสภาพการณ์ดังกล่าว รวมทั้งตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีของประเทศต่าง ๆ ในการปรับตัวต่อสังคมสูงวัยแล้วนั้น พบว่า แม้ไทยจะมีนโยบายและกฎหมายเรื่องสังคมผู้สูงอายุ แต่ยังไม่มีความชัดเจนเพื่อใช้ประโยชน์จากศักยภาพของกลุ่ม YOLD อย่างเต็มที่ และยังสามารถส่งเสริมโอกาสของไทยในเรื่องเศรษฐกิจสูงวัย (Silver Economy) ได้เพิ่มมากขึ้น ในบทนี้จะได้มีข้อเสนอในการใช้ประโยชน์จากศักยภาพของกลุ่ม YOLD ในมิติด้านเศรษฐกิจ เป็นการวิเคราะห์กลุ่ม YOLD ในฐานะผู้ผลิต และโอกาสของไทยในเรื่องเศรษฐกิจสูงวัย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์กลุ่ม YOLD ในฐานะผู้บริโภคที่มีความต้องการเฉพาะและมีกำลังซื้อสูง โดยใช้แนวปฏิบัติที่ดีของประเทศต่าง ๆ เป็นตัวอย่างโดยสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ดังนี้

4.1 ข้อเสนอในการใช้ประโยชน์จากศักยภาพของกลุ่ม YOLD ในมิติด้านเศรษฐกิจ

4.1.1 การปฏิรูประบบเกษียณ

โดยเร่งดำเนินการขยายอายุเกษียณในทศวรรษสำหรับทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากการขยายอายุเกษียณสำหรับผู้สูงอายุกลุ่ม YOLD ที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในด้านการแพทย์และสาธารณสุข กฎหมาย และศิลปวัฒนธรรมไทย เช่น ครูช่างศิลป์แขนงต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการแล้ว เพื่อรักษาผู้สูงอายุกลุ่ม YOLD ที่ส่วนใหญ่ยังมีสุขภาพดีและมีศักยภาพที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร ตลอดจนสามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่คนรุ่นใหม่ได้ให้อยู่ในตลาดแรงงานต่อไป โดยเป็นไปตามความสมัครใจของผู้สูงอายุ และดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป เช่น เพิ่มครั้งละ 1-2 ปี เพื่อให้สังคมมีเวลาปรับตัวและปรับตามลักษณะงานหรืออุตสาหกรรมที่ต้องการบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะทาง ทั้งนี้ ควรกำหนดมาตรการที่เอื้อต่อการทำงานของคนกลุ่มดังกล่าวเพิ่มเติมด้วย เช่น การลดชั่วโมงการทำงาน การทำงานนอกเวลา การทำงานที่ปรึกษา และการปรับรูปแบบการทำงานให้มีความยืดหยุ่นโดยให้ทำงานจากบ้านได้ ตลอดจนออกกฎหมายปกป้องสิทธิแรงงานสำหรับผู้ทำงานต่อหลังอายุเกษียณ เพื่อป้องกันการถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง เป็นต้น

4.1.2 การจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาและฟื้นฟูทักษะให้ผู้สูงอายุยังอยู่ในตลาดแรงงาน

เพื่อพัฒนาสมรรถภาพแรงงานและสนับสนุนการพัฒนาทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องของแรงงานสูงอายุ ให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับความต้องการและสภาพแวดล้อมของงานที่เปลี่ยนแปลงไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล เพื่อเสริมทักษะให้ผู้สูงอายุกลุ่ม YOLD สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่คนรุ่นใหม่ในองค์กร โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและดิจิทัลได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยการจัดการฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอตามพัฒนาการด้านเทคโนโลยีและดิจิทัลที่เกิดขึ้นใหม่และใช้ภาษาและรูปแบบที่เข้าใจง่ายสำหรับผู้สูงอายุ

4.1.3 การกำหนดมาตรการจูงใจให้ภาคเอกชนมีการจ้างงานผู้สูงอายุ

เช่น มาตรการทางภาษี มาตรการลดหย่อนเงินสมทบประกันสังคม และการสนับสนุนเงินช่วยเหลือแก่นายจ้าง/บริษัท เป็นต้น

4.1.4 การปรับสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานให้เอื้อต่อการทำงานของผู้สูงอายุ

เช่น การติดตั้งทางลาดและการปรับปรุงสถานที่ทำงานและห้องน้ำที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมทั้งการจัดให้มีรถสาธารณะที่มีระบบรองรับการอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุสามารถออกมาทำงานนอกบ้านได้ตามความประสงค์ ในกรณีที่ไม่ต้องการทำงานจากที่พัก เป็นต้น โดยยึดหลักการออกแบบสภาพแวดล้อมแบบอารยสถาปัตยกรรม (universal design) ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้พิการอีกด้วย และยังเป็นการส่งเสริมให้องค์กรได้รับประโยชน์จากศักยภาพของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

4.1.5 การสร้างค่านิยมให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ

หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องจัดการเลือกปฏิบัติทางอายุในการจ้างงาน โดยกำหนดเป็นกฎหมายที่ห้ามการเลือกปฏิบัติเนื่องจากอายุของลูกจ้าง ทั้งในมิติการจ้างงาน การปรับขึ้นค่าตอบแทน การเลื่อนตำแหน่ง การปรับเนื้องานและเวลาทำงาน และการให้ออกจากงาน และสำหรับสาธารณสุข ต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์ผ่านระบบการศึกษาและการบ่มเพาะค่านิยมในสังคม เพื่อให้เข้าใจศักยภาพและคุณค่าของความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ

4.2 โอกาสของไทยในเรื่องเศรษฐกิจสูงวัย (Silver Economy)

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุก่อให้เกิดโอกาสทางธุรกิจ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพทางการเงินและมีแนวโน้มว่าจะมีอายุยืนยาวมากขึ้น โดยจะครองส่วนแบ่งในตลาดมากขึ้นด้วย หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงควรส่งเสริมให้เกิดธุรกิจที่มีโอกาสได้รับประโยชน์และสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.2.1 ธุรกิจอาหารสำหรับผู้สูงอายุ (Food for Elderly)

มีการคำนวณความเหมาะสมในเรื่องปริมาณและประเภทของอาหารและเครื่องดื่มที่ผู้สูงอายุควรได้รับในแต่ละมื้อ โดยมีลักษณะกลืนง่าย ย่อยง่าย อุดมไปด้วยสารอาหาร รวมทั้งต้องมีโซเดียม น้ำตาล และไขมันต่ำ ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องมีหน้าร้านแต่ใช้ระบบสมาชิกและจัดส่งให้ถึงบ้าน ซึ่งจะเพิ่มความสะดวกให้ผู้สูงอายุมากขึ้น โดยสินค้าที่มีแนวโน้มเติบโตได้ดีในสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ ผลไม้นำเข้า ผักออร์แกนิก และอาหารฟังก์ชัน (Functional Foods)¹⁹

4.2.2 ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism)

การพัฒนาแพ็คเกจท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ การพักผ่อนเพื่อสุขภาพ และประสบการณ์การเดินทางแปลกใหม่ที่เหมาะกับผู้สูงอายุ รวมทั้งเว็บไซต์ที่รวมแพ็คเกจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยสามารถจองสปา โปรแกรมตรวจสุขภาพ และโรงพยาบาลได้ในคราวเดียวกัน นอกจากนี้ ยังนำเสนอกิจกรรมนันทนาการ เช่น ทัวร์เชิงวัฒนธรรม ชั้นเรียนภาษา หรือชมรมงานอดิเรกที่ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันและการมีส่วนร่วมทางสังคม

4.2.3 ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และที่อยู่อาศัย (Silver Residence)

ความต้องการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบของการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มีการใช้งานที่ตอบโจทย์ผู้สูงอายุ เช่น การติดตั้งทางลาด บันไดเลื่อน หรือห้องน้ำสำหรับผู้พิการ และการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ให้บริการดูแลด้านสุขภาพเป็นพิเศษ (Wellness Residence) เช่น บ้านแต่ละหลังจะมีสัญญาณเตือนไปยังสถานียพยาบาลหรือส่วนดูแลกลาง และการจัดให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้ ธุรกิจบ้านพักผู้สูงอายุ (Nursing Home) มีแนวโน้มเติบโตมาก โดยเน้นกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการพักผ่อนหรือรับการดูแลระยะสั้นและกลางที่มีบริการดูแลโดยผู้เชี่ยวชาญตลอด 24 ชั่วโมง ผู้เข้าพักจะจ่ายค่าเช่าเป็นรายเดือนหรือรายปี โดยหากผู้ประกอบการสามารถเพิ่มความหลากหลายของราคาและบริการก็จะสามารถขยายส่วนแบ่งตลาดได้

4.2.4 ธุรกิจไลฟ์สไตล์ (Lifestyle Services)

สินค้าไลฟ์สไตล์ที่มีจุดเด่นด้านสุขภาพจะมีศักยภาพสูงในตลาด อาทิ ที่นอนเพื่อสุขภาพ รองเท้าเพื่อสุขภาพ และผลิตภัณฑ์บำรุงผิวเพื่อชะลอวัย รวมทั้งสินค้าที่ได้รับการออกแบบอย่างใส่ใจเพื่อแก้ไขปัญหาที่ผู้สูงอายุพบเจอในชีวิตประจำวันจะมีโอกาสเติบโตได้ดี เช่น รถเข็น

¹⁹ อาหารฟังก์ชัน (Functional Foods) คือ อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการมากกว่าอาหารปกติที่บริโภคกันทั่วไป โดยประกอบด้วยสารสำคัญในอาหารที่สามารถออกฤทธิ์ให้ประโยชน์ต่อร่างกาย ช่วยป้องกันหรือลดการเสี่ยงต่อการเกิดโรคได้ เช่น ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดคอเลสเตอรอล และเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน แต่ไม่ใช่เพื่อการรักษาเหมือนยา รักษาโรค เช่น อาหารที่มีวิตามินซีสูง อาหารที่มีโปรไบโอติกส์ และอาหารที่ต่อต้านอนุมูลอิสระ

ผู้สูงอายุแบบพกพา เครื่องช่วยพยุงตัวขณะเข้าห้องน้ำ เซ็นเซอร์ตรวจจับการล้มล้ม หรือ Smart Watch ที่ช่วยติดตาม แฉ่งเตือน และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพได้หลายรายการ และยังรวมถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ผู้สูงอายุชอบทำเมื่ออยู่บ้าน เช่น การตกแต่งบ้าน การเลี้ยงสัตว์ การปลูกผัก และทำสวน นอกจากนี้ ธุรกิจบริการดูแลและช่วยเหลือผู้สูงอายุ (Caregiving) เช่น การช่วยจัดหาผู้ดูแลผู้สูงอายุตามความต้องการ บริการพาผู้สูงอายุไปโรงพยาบาล ไปเที่ยวนอกบ้านและไปรับประทานอาหารเป็นเพื่อน และธุรกิจเทคโนโลยีด้านสุขภาพ (Health Tech) ที่ช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการสุขภาพได้สะดวกขึ้นหรือการแพทย์ทางไกล (Telemedicine) จะได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นมาก

4.2.5 ธุรกิจทางการเงิน (Aged-Friendly Financial Service)

ปัจจุบัน ผู้สูงอายุไทยจำนวนมากยังประสบปัญหาเรื่องความเพียงพอของรายได้ และการเข้าถึงบริการทางการเงิน ดังนั้นธุรกิจนี้จึงมีโอกาสดิบโตมากสำหรับตลาดผู้สูงวัย ได้แก่ ธุรกิจประกันสุขภาพ ประกันชีวิต ประกันสะสมทรัพย์ และประกันบำนาญ สถาบันการเงินจึงมีบทบาทในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ประกันเกษียณอายุ บัญชีเงินฝากที่ให้ดอกเบี้ยสูงและมีความยืดหยุ่นในการเบิก-ถอน นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังเป็นวัยที่มีความเสี่ยงด้านสุขภาพมากขึ้น จึงเป็นโอกาสของผลิตภัณฑ์ประกันสุขภาพ ตั้งแต่การป้องกันจนถึงการดูแลรักษา เช่น สินเชื่อเพื่อการรักษาพยาบาล และบัตรเครดิตที่ส่งเสริมหรือให้รางวัลการใช้จ่ายเพื่อสุขภาพ

บทที่ 5

สรุปในภาพรวม

ไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยตั้งแต่ปี 2548 โดยมีประชากรผู้สูงอายุ จำนวน 6.7 ล้านคน หรือร้อยละ 10.5 ของประชากร และในปี 2566 ไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์โดยมีประชากรผู้สูงอายุ จำนวน 13.2 ล้านคน หรือมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากร โดยใช้เวลาเพียง 18 ปี ในการเปลี่ยนผ่านจากสังคมสูงวัยไปสู่สังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเร็วกว่าหลายประเทศ โดยมีสาเหตุจาก 3 ปัจจัย ได้แก่ (1) นโยบายคุมกำเนิดและการวางแผนครอบครัว ส่งผลให้อัตราการเจริญพันธุ์ลดลงและอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก (2) อัตราการเสียชีวิตลดลง เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ และ (3) การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและระดับการศึกษา ส่งผลต่อทัศนคติเกี่ยวกับการมีบุตร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่จำนวนเด็กเกิดใหม่น้อยกว่าจำนวนคนเสียชีวิต ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สัดส่วนประชากรสูงวัยจึงเพิ่มมากกว่าประชากรโดยรวม

คาดว่าในปี 2572 ไทยจะกลายเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศแรกในเอเชียที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมสูงวัยขั้นสมบูรณ์ไปสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอด ประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากร ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านโดยใช้เวลาเพียง 6-9 ปี เช่นเดียวกับประเทศพัฒนาแล้วที่มีระดับรายได้ของประชากรที่สูงหลายประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น เยอรมนี และฝรั่งเศส ในขณะที่ไทยยังเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีระดับรายได้ของประชากรต่ำ กลุ่มผู้สูงอายุไทยอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าเส้นความยากจน มีรายได้น้อย และมีเงินออมในวัยเกษียณน้อยกว่าที่ควรจะเป็น โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ประสิทธิภาพการผลิตลดลง ค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขเพิ่มสูงขึ้น ภาระด้านงบประมาณของภาครัฐเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ไทยจึงจำเป็นต้องเตรียมการเพื่อรองรับผลกระทบดังกล่าว

การส่งเสริมให้กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้นหรือ YOLD กลับเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทย เป็นโอกาสและความท้าทายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมผู้สูงอายุของไทย เป็นเรื่องที่หน่วยงานทุกภาคส่วนต้องริบดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ที่ผ่านมา ไทยได้ดำเนินมาตรการเชิงรุกต่าง ๆ เพื่อรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุ กล่าวคือ ในปี 2561 รัฐบาลได้กำหนดให้ “สังคมผู้สูงอายุ” เป็นวาระแห่งชาติ มีการขับเคลื่อนนโยบายผู้สูงอายุตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดแผนผู้สูงอายุ

แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) และแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุแห่งชาติ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580) รวมถึงแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุระยะกลาง 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อเตรียมความพร้อมในเชิงบูรณาการด้านเศรษฐกิจ สังคม การดูแลสุขภาพและสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ ในขณะเดียวกัน ไทยมีบทบาทในฐานะรัฐสมาชิกสหประชาชาติในการจัดทำรายงานตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุทุก ๆ 5 ปี

นอกจากนี้ กระทรวงแรงงานและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลปัญหาสังคมสูงวัยได้มีการดำเนินการในหลายมิติ อาทิ กระทรวงแรงงานได้กำหนดแผนปฏิบัติการ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เสริมสร้างพลังทางสังคมเพื่อรับมือปัญหาสังคมสูงวัย และกระทรวง พม. ได้กำหนดแผน 5x5 ฝ่าวิกฤตประชากร ในการพัฒนาทักษะ ศักยภาพและสร้างโอกาสในการเข้าถึงงานและรายได้ ใช้ชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีรายได้เสริม และยังคงมีบทบาทในสังคม

การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “เศรษฐกิจสูงวัย” หรือ “Silver Economy” คือกลุ่ม YOLD ที่เป็นผู้บริโภคหลักของโลก เศรษฐกิจสูงวัยทั่วโลกมีมูลค่าสูงถึง 26.6 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 880-900 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 26.6 ของมูลค่าเศรษฐกิจทั่วโลก ตลาดผู้สูงอายุต่างชาติจะมีขนาดใหญ่ขึ้นและนิยมเดินทางเข้ามาใช้ชีวิตในประเทศไทย เนื่องจากค่าครองชีพและค่ารักษาพยาบาลไม่สูง อากาศไม่หนาว และมีความพร้อมในการให้บริการด้านสุขภาพที่มีมาตรฐานระดับโลก

ผู้บริโภคกลุ่มผู้สูงอายุของไทยถือเป็นกลุ่มเป้าหมายใหม่ที่น่าสนใจเช่นกัน โดยกลุ่มประชากรอายุ 48-57 ปี ในปัจจุบันกำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า เป็นกลุ่มที่มีรายได้ มีอัตราการออมและการลงทุนสูง กล่าวได้ว่า ตลาดของผู้บริโภคกลุ่มสูงวัยของไทย หรือ Silver Gen มีมูลค่า 2.6 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12 ของเศรษฐกิจไทยในอีก 7 ปีข้างหน้า

ในหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว ได้มีการกำหนดนโยบายเพื่อรองรับปัญหาสังคมสูงวัยไปพร้อมกับการดำเนินมาตรการเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจสูงวัย (Silver Economy) โดยคณะผู้ศึกษาได้วิเคราะห์แนวโน้มนโยบายของสิงคโปร์ สวีเดน ออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่นและฝรั่งเศส ดังนี้

1) สิงคโปร์ มีแผนปฏิบัติการรองรับสังคมสูงวัยมาแล้ว 2 ฉบับนับตั้งแต่ปี 2558 โดยมีการขยายอายุเกษียณเป็น 63 ปี และอายุที่จะจ้างงานใหม่เป็น 68 ปี และในปี 2573 จะเพิ่มอายุเกษียณเป็น 65 ปี และอายุที่จะจ้างงานใหม่เป็น 70 ปี ทั้งนี้ สิงคโปร์มีมาตรการจูงใจภาคเอกชนให้เพิ่มอายุเกษียณและเสนอการจ้างงานแก่ผู้สูงอายุ โดยมี Enterprise Singapore ทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถของภาคเอกชน ให้มีนวัตกรรมและขยายการดำเนินธุรกิจไปยังนอกประเทศ รวมทั้งเพิ่มมาตรฐานคุณภาพของสินค้าและบริการ โดยสร้างโอกาสทางธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุ อาทิ

ระบบติดตามสุขภาพทางไกล เทคโนโลยีด้านสุขภาพ ธุรกิจอาหารและบริการบ้านพักที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

2) สวีเดน มีนโยบายสนับสนุนการให้คุณค่าและส่งเสริมการจ้างงานของผู้สูงอายุ กำหนดให้มีรัฐมนตรีดูแลเรื่องผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ขจัดการเลือกปฏิบัติด้านอายุ การขยายอายุเกษียณและไม่สามารถยกเลิกสัญญาการจ้างงานได้โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร การเพิ่มทักษะด้านดิจิทัลให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดแรงงาน โดยมีมาตรการสนับสนุนเศรษฐกิจสูงวัย อาทิ การส่งเสริมธุรกิจที่เป็นมิตรต่อทุกกลุ่มอายุและการส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

3) ออสเตรเลีย กำหนดนโยบาย More Choices for a Longer Life เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุและกลุ่ม YOLD มีชีวิตที่ยืนยาวและทำประโยชน์ได้มากขึ้น การเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุในตลาดแรงงาน โครงการสนับสนุนผู้ประกอบการและธุรกิจ โครงการช่วยเหลือผู้ทำงานที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป เพื่อช่วยกลุ่ม YOLD ให้เข้าถึงการฝึกอบรมและคำแนะนำเรื่องการหางาน การสร้างโอกาสให้คนในท้องถิ่น เชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วน โดยมีมาตรการสนับสนุนทางเศรษฐกิจ อาทิ การสร้างความยืดหยุ่นของระบบสวัสดิการเกษียณอายุ การพัฒนาผลิตภัณฑ์กองทุนสวัสดิการเกษียณอายุรูปแบบใหม่ และการเพิ่มแรงจูงใจให้กลุ่ม YOLD ย้ายไปอยู่ที่พักที่เล็กลงเพื่อให้มีเงินค่าใช้จ่ายมากขึ้น

4) เยอรมนี กำหนดนโยบายการสูงวัยอย่างกระฉับกระเฉง ส่งเสริมให้ผู้สูงวัยมีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน ผ่านระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น การขยายอายุเกษียณเป็น 67 ปี และโครงการ Perspektive 50plus มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนผู้สูงวัยที่ว่างงานระยะยาวให้กลับเข้าสู่ระบบแรงงาน โดยมีมาตรการสนับสนุนทางเศรษฐกิจ อาทิ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์สำหรับผู้สูงอายุที่บ้าน พัฒนาเทคโนโลยีบ้านอัจฉริยะและการช่วยเหลือผู้สูงวัยให้ใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ

5) ญี่ปุ่น กำหนดแนวทางพื้นฐานและครอบคลุมสำหรับแก้ไขปัญหาสังคมสูงวัยทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยขยายอายุเกษียณจาก 62 ปี เป็น 65 ปี และมีแผนที่จะขยายไปถึง 70 ปี ในอนาคต การออกกฎหมายรักษาความมั่นคงด้านการจ้างงาน บังคับให้นายจ้างต้องรักษาการจ้างงานผู้สูงวัยจนถึงอายุ 65 ปี และการจัดตั้งศูนย์ทรัพยากรมนุษย์สี่เงิน เพื่อช่วยให้ผู้สูงวัยสามารถทำงานในช่วงเวลาที่สั้นลงหรือทำงานที่เบาและง่าย โดยมีมาตรการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ อาทิ การพัฒนาเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้สูงวัยใช้ชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย พัฒนาอุปกรณ์ช่วยเหลือทางการแพทย์ ระบบบ้านอัจฉริยะและแอปพลิเคชัน พัฒนาแพ็คเกจท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ขยายบริการดูแลสุขภาพที่บ้านและสถานพยาบาล รวมถึงการฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์

6) ฝรั่งเศส มีนโยบายส่งเสริมการจ้างงานเพื่อให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุ การปฏิรูปกฎหมายเกษียณอายุแบบยืดหยุ่น การป้องกันการเลือกปฏิบัติในกฎหมายแรงงาน มาตรการ “Plan Seniors” ส่งเสริมให้บริษัทรักษาและจ้างงานผู้สูงวัย และมาตรการส่งเสริมสมรรถภาพแรงงาน ส่งเสริมการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานและทักษะใหม่ โดยมีมาตรการเพื่อสนับสนุนทางเศรษฐกิจ อาทิ

ออกแบบสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงวัย โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์และบริการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต สุขภาพ เป็นอิสระ และลดการพึ่งพาผู้อื่น

คณะผู้ศึกษาเห็นว่า ปัญหาสังคมสูงวัยเป็นโอกาสที่สำคัญของไทย การใช้ศักยภาพของกลุ่ม YOLD ให้เกิดประโยชน์ในมิติเศรษฐกิจตอบโจทย์ในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศอย่างเป็นรูปธรรม และรองรับสังคมที่กำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยขั้นสุดยอดในระยะเวลาอันใกล้นี้ โดยมีมาตรการ ดังนี้ (1) การขยายอายุเกษียณ โดยให้เป็นไปตามความสมัครใจ (2) การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะผู้สูงวัยให้สามารถปรับตัวเข้ากับงาน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล (3) มาตรการจูงใจภาคเอกชน เช่น การลดหย่อนภาษี หรือการสนับสนุนทางการเงินแก่บริษัทที่จ้างงานผู้สูงวัย (4) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานให้เอื้อต่อการทำงานของผู้สูงวัย และ (5) การสร้างค่านิยมและการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ การจัดการเลือกปฏิบัติทางอายุในการจ้างงาน และปลูกฝังค่านิยมที่เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุตั้งแต่ในวัยเยาว์ผ่านระบบการศึกษา

นอกจากนี้ การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยของไทยสามารถสร้างโอกาสด้านเศรษฐกิจสูงวัย (Silver Economy) ในธุรกิจหลากหลายประเภท ได้แก่ (1) ธุรกิจอาหารสำหรับผู้สูงวัย (2) ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (3) ธุรกิจสังหาริมทรัพย์และที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงวัย (4) ธุรกิจไลฟ์สไตล์และบริการดูแลผู้สูงวัย และ (5) ธุรกิจบริการทางการเงิน

บรรณานุกรม

บทความในวารสาร

ชวลิต สวัสดิ์ผล. นโยบายการทำงานและการจ้างงาน ผู้สูงอายุ: ข้อเสนอแนะบางประการ. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน 13, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2563): 117-132.

ณปภา ประยูรวงษ์. สถานการณ์แนวโน้มและการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียงประเทศไทย. วารสารศาสตร์สาธารณสุขและนวัตกรรม 2, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2565): 17.

นัฐพงษ์ สุขประเสริฐ และ ปรีชา คามาตี. แรงงานผู้สูงอายุกับตลาดแรงงานไทยในยุค 4.0 Elderly Workers and The Thai Labor Market in 4.0 era. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า 8, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564): 139-150.

วรพชร จันทร์ขันตี. แนวคิดในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สูงอายุภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 39, 3 (พฤศจิกายน 2564): 31-52.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ข้อมูลสถิติผู้สูงอายุ. [ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา: <https://www.dop.go.th/th/know/1> [สิงหาคม 2567].

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา: https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1539326153-138_0.pdf.

วรากรณ์ สามโกเศศ. แก่อายุเป็น 'YOLD'. [ออนไลน์]. 2563. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/social/888285> [สิงหาคม 2567].

ทีมงานด้านสังคม สำนักองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยและการรับมือกับปัญหา. [ออนไลน์]. 2565. แหล่งที่มา: https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=93879&filename=index [สิงหาคม 2567].

ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์. การขยายอายุเกษียณราชการ. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. [ออนไลน์]. 2563. แหล่งที่มา: <https://library.parliament.go.th/radioscript/rr2563-dec4> [สิงหาคม 2567].

- รังสิมา ศรีสวัสดิ์. โอกาสและแนวทางสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมไทยภายใต้การเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมผู้สูงวัย. Focus and Quick (FAQ) Issue 194 ธนาคารแห่งประเทศไทย. [ออนไลน์]. 2565 แหล่งที่มา: https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/research/faq/FAQ_194.pdf.
- ศูนย์วิจัยธนาคารกรุงศรี. สังคมสูงวัย โจทย์ใหญ่ที่มาพร้อมกับโอกาส. [ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา: <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/silver-economy> [สิงหาคม 2567].
- ศูนย์วิจัยธนาคารกรุงไทย. Silver Gen โอกาสและความท้าทายในปี Silver Economy. [ออนไลน์]. 2566. แหล่งที่มา: <https://krungthai.com/th/krungthai-update/promotion-detail/1695> [สิงหาคม 2567].
- ศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย. การใช้จ่ายคนสูงวัยแตะ 2.2 ล้านล้านบาท ในปี 2029 ธุรกิจต้องปรับตัวรับโครงสร้างสังคมสูงวัย. [ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา: <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Elderly-Spending-CIS3511-FB-2024-07-10.aspx> [สิงหาคม 2567].
- ศูนย์วิจัยธนาคารไทยพาณิชย์. ธุรกิจมาแรงรับเทรนด์ผู้สูงอายุ. [ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา: <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/retirement-plan/aging-society.html> [สิงหาคม 2567].
- สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดียามชราภาพ โดยเน้นผู้สูงวัยเป็นศูนย์กลาง. [ออนไลน์]. 2566. แหล่งที่มา: <https://www.pier.or.th/abridged/2023/21/> [สิงหาคม 2567].
- สยาม ประสิทธิศิริกุล. ธุรกิจผู้สูงวัยนำลงทุน. บริษัท ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน). [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: www.prachachat.net/finance/news-36374 [สิงหาคม 2567].
- สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย. การขับเคลื่อนนโยบายงานกลุ่มผู้สูงอายุ. [ออนไลน์]. 2563. แหล่งที่มา: <https://planning.anamai.moph.go.th/th/cms-of-107/download/?did=189921&id=31233&reload=> [สิงหาคม 2567].
- โตมร ศุขปรีชา. Yold: เมื่อโลกจะถูก disrupt จากบูมเมอร์. [ออนไลน์]. 2563. แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/yold> [สิงหาคม 2567].
- Agence National pour l'Amelioration des Condition de Travail. Guide pour l'action. Négocier un accord « emploi des seniors » et mettre en œuvre un plan

- d'action. [Online]. 2024. Available from: <https://travail-emploi.gouv.fr/IMG/pdf/fiche2-2.pdf>. [August 2024].
- Australian Bureau of Statistics. Snapshot of Australia. [Online]. 2022. Available from: <https://www.abs.gov.au/statistics/people/people-and-communities/snapshot-australia/latest-release> [August 2024].
- Australian Institute of Health and Welfare. Older Australians, Demographic Profile. [Online]. 2024. Available from: <https://www.aihw.gov.au/reports/older-people/older-australians/contents/demographic-profile> [August 2024].
- Asian Development Bank. Aging Asia and the Pacific: Lessons from Thailand's Community-Based Long Term Care Program for Older Persons. [Online]. 2020. Available from: <https://www.adb.org/publications/thailand-long-term-care-older-persons> [August 2024].
- Bloomfield, Jacqueline. Singapore's Ageing Population and Nursing: Looking to the Future. [Online]. 2019. Available from: <https://www.sim.edu.sg/articles-inspirations/singapore-s-ageing-population-and-nursing-looking-to-the-future> [August 2024].
- Cabinet Office of the Government of Japan. Measures to Address Japan's Aging Society. [Online]. 2021. Available from: https://www.gov-online.go.jp/eng/publicity/book/hlj/html/202102/202102_09_en.html#:~:text=Specifically%2C%20measures%20in%20the%20field,employment%20opportunities%20for%20older%20people [August 2024].
- Chhatwal, Geetika. The Silver Wave: Capturing the Senior Consumer Market in Singapore. [Online]. Available from: <https://kadence.com/the-silver-wave-capturing-the-senior-consumer-market-in-singapore/> [August 2024].
- Citi. Older generation set to be biggest spenders by 2030: Citi. [Online]. 2020. Available from: <https://www.straitstimes.com/business/economy/older-generation-to-spend-the-most-by-2030-citi> [August 2024].
- Enterprise Singapore. Silver economy: Is the business of ageing a sunrise industry?. [Online]. 2023. Available from: <https://www.enterprisesg.gov.sg/resources/blog/blog/silver-economy-is-the-business-of-ageing-a-sunrise-industry> [August 2024].

- European Parliament. Ageing policies-access to services in different Member States-Country study on Sweden. [Online]. 2021. Available from: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662940/IPOL_STU\(2021\)662940\(ANN08\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662940/IPOL_STU(2021)662940(ANN08)_EN.pdf) [August 2024].
- Government Offices of Sweden. Ministry of Health and Social Affairs. [Online]. 2024. Available from: <https://www.government.se/government-of-sweden/ministry-of-health-and-social-affairs/anna-tenje/> [August 2024].
- Kit, Tang See. Finding the 'silver economy': Singapore firms build new products, services for greying population. [Online]. 2021. Available from: <https://www.channelnewsasia.com/business/silver-economy-singapore-businesses-build-products-services-ageing-population-2267176> [August 2024].
- Malhotra, Rahul, and Visaria, Abhijit. Commentary: Here are 3 new 'Cs' for an ageing Singapore. [Online]. 2023. Available from: <https://www.channelnewsasia.com/commentary/singapore-ageing-population-grow-old-care-burden-3321546> [August 2024].
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. General Principles Concerning Measures for the Aging Society. [Online]. Available from: https://www.mofa.go.jp/j_info/japan/socsec/aging.html [August 2024].
- Ministry of Health of Singapore. Living Life to the Fullest 2023 Action Plan for Successful Ageing. [Online]. 2023. Available from: <https://www.moh.gov.sg/docs/librariesprovider5/default-document-library/refreshed-action-plan-for-successful-ageing-2023.pdf> [August 2024].
- Mongourdin-Denoix Sarah and Schulze-Marmeling Sebastian. France: Older workers and employment. [Online]. 2021. Available from: <https://www.eurofound.europa.eu/en/resources/article/2011/france-older-workers-and-employment>. [August 2024].
- National Population and Talent Division, Strategy Group, Prime Minister's Office. Ageing Population. [Online]. Available from: <https://www.population.gov.sg/our-population/population-trends/ageing-population/> [August 2024].

- Nordregio. Nordregio Report 2021:7 Unlocking the potential of silver economy in the Nordic Region. [Online]. 2021. Available from: <http://pub.nordregio.org/r-2021-7-potential-of-silver-economy-in-the-nordics/> [August 2024].
- Populationpyramid.net. Thailand population pyramid. [Online]. 2024. Available from: <https://www.populationpyramid.net/thailand/> [August 2024].
- Singapore Business Review. 4 investment opportunities stemming from Singapore's ageing population. [Online]. 2024. Available from: <https://sbr.com.sg/healthcare/in-focus/4-investment-opportunities-stemming-singapores-ageing-population> [August 2024].
- Singapore Prime Minister's Office. Speech by Prime Minister Lee Hsien Loong at the book launch of 'Singapore Ageing: Issues and Challenges Ahead'. [Online]. April 2023. Available from: <https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/PM-Lee-Hsien-Loong-at-the-Singapore-Ageing-Issues-and-Challenges-Ahead-Book-Launch> [August 2024].
- Statista.com. Residents aged 65 years and older as share of the resident population in Singapore from 1970 to 2023. [Online]. 2023. Available from: <https://www.statista.com/statistics/1112943/singapore-elderly-share-of-resident-population/> [August 2024].
- TDRI. How does an aging society affect the social, economic, health, and medical expenses of Thai households?. [Online]. 2023. Available from: <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2023/06/wb202.pdf> [August 2024].
- The Australian Treasury. 2023 Intergenerational Report. [Online]. 2023. Available from: <https://treasury.gov.au/publication/2023-intergenerational-report> [August 2024].
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. Median age in Thailand (1955-present). [Online]. 2024. Available from: <https://www.worldometers.info/demographics/thailand-demographics/#life-exp> [August 2024].
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. Total fertility rate in Thailand (1955-present). [Online]. 2024. Available from:

<https://www.worldometers.info/demographics/thailand-demographics/#life-exp> [August 2024].

United Nations Department of Economic and Social Affairs. Life expectancy in Thailand (1955-present). [Online]. 2024. Available from: <https://www.worldometers.info/demographics/thailand-demographics/#life-exp> [August 2024].

United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. Voluntary National Survey on the Implementation of the Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA) in Asia and the Pacific. [Online]. 2021 Available from: https://www.unescap.org/sites/default/d8files/event-documents/TH_MIPAAsurvey_2021.pdf [August 2024].

Wan, Audrey. As Singapore's aging population grows, businesses are courting older consumers. [Online]. 2023. Available from: <https://www.cnbc.com/2023/10/30/as-singapores-aging-population-grows-businesses-court-older-spenders.html> [August 2024].

World Bank, Juergen Voegelé. Rethinking silver: Lessons from Japan's age-ready cities. [Online]. 2022. Available from: <https://blogs.worldbank.org/en/voices/rethinking-silver-lessons-japans-age-ready-cities> [August 2024].

เอกสารราชการของไทย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580). 2566.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. [ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา: <https://www.dop.go.th/th/laws/2/10/832> [สิงหาคม 2567].

คณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ สภาผู้แทนราษฎร. รายงานผลการพิจารณา เรื่อง แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุ. 2562

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. [ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา: https://www.ocsc.go.th/?post_type=laws&p=47391 [สิงหาคม 2567].

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. รายงานการดำเนินงานส่งเสริม
การจ้างงานผู้สูงอายุ. 2564

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.
2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). 2566.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับ
ที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570. 24 ตุลาคม 2565.

ภาคผนวก

กฎหมายและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

มีบทบัญญัติที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สูงอายุตามหลักการทั่วไปด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และสิทธิในความเสมอภาค ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ และคุ้มครองผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยรัฐธรรมนูญฯ ได้วางรูปแบบกลไกการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพสูง ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าตอบแทนสูง อันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและดูแลสถาบันครอบครัวและผู้สูงอายุต่อไป เป็นการลดภาระทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรของภาครัฐ นอกจากนี้ ยังวางกลไกการส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวและชุมชนมีความเข้มแข็งเพื่อให้สามารถดูแลกันเองได้

นอกจากนี้ มาตรา 48 วรรคสอง บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

2. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

มีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองและรับรองสิทธิของผู้สูงอายุในประเทศไทย กำหนดนิยาม "ผู้สูงอายุ" ไว้ว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยและมีอายุ 60 ปีขึ้นไป และระบุให้รัฐมีหน้าที่ในการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ทั้งนี้ โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ที่เน้นให้รัฐมีบทบาทในการคุ้มครองผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ

พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดการให้สิทธิต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงบริการสาธารณะ การรับเบี้ยยังชีพจากรัฐ การประกอบอาชีพ และการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังเน้นการสนับสนุนด้านการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า

พระราชบัญญัติฯ ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเมื่อไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวเน้นการปรับปรุงการสนับสนุนทางการเงินและสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย การแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553 มุ่งเน้นการเพิ่มเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ เพิ่มการรองรับสิทธิดังกล่าวตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2552 และปรับปรุงบทบาทของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติฯ ได้จัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุเพื่อเป็นแหล่งเงินสนับสนุนให้ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม การแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้เป็นการปรับปรุงเพื่อให้กฎหมายสะท้อนความเป็นจริงของสังคมที่ผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือมากขึ้นจากรัฐ เมื่อประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบในปี 2560 พระราชบัญญัติฯ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 จึงเกิดขึ้น เพื่อปรับปรุงกฎหมายให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นการช่วยเหลือด้านการเงินแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ผ่านการขยายสิทธิในการรับเงินช่วยเหลือจากรัฐให้ครอบคลุมผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นทางการเงินมากขึ้น รวมถึงการสนับสนุนในด้านการจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุเพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างยั่งยืน ปัจจุบันหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2566 ที่กำหนดว่า “ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้ไม่มีรายได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุกำหนด เป็นผู้มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ” ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา 48 บรรทัดสองข้างต้น

3. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในกรณีของข้าราชการพลเรือนที่ต้องเกษียณอายุเมื่อครบ 60 ปี พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ตำแหน่งในบางสายงานที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักกฎหมาย แพทย์ ทันตแพทย์ สัตวแพทย์ ช่างศิลป์ คีตศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และนาฏศิลป์ สามารถขยายอายุการทำงานได้ต่อไปอีกไม่เกิน 10 ปี หากมีเหตุผลและความจำเป็นและได้รับการพิจารณาอย่างเหมาะสมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่อาจต่ออายุราชการได้เช่นกัน โดยมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเป็นไปตามประกาศคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการต่อเวลาราชการของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2557 นอกจากนี้ ยังมีการหารือเกี่ยวกับแนวทางการขยายอายุเกษียณสำหรับข้าราชการในบางตำแหน่งให้ครบเกษียณอายุที่ 63 ปี ภายในปี พ.ศ. 2570 เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุในสังคมไทย

เพื่อรองรับแนวปฏิบัติในการขยายอายุทำงานของข้าราชการพลเรือนข้างต้น กรมบัญชีกลางได้ออกหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการจ่ายค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ตามนัยหนังสือที่ กค 0420/ว 169 ลงวันที่ 2 เมษายน 2561 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงานที่ได้รับการอนุมัติจากส่วนราชการให้เป็นที่ปรึกษาปฏิบัติภารกิจใด ๆ ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ภารกิจที่มีความซับซ้อนต้องอาศัยผู้มี

ความรู้ความสามารถและประสบการณ์สูงทางด้านเทคนิค หรือเป็นภารกิจในสาขาขาดแคลน เช่น นักบิน และงานศิลปะบางสาขา เป็นต้น

4. รายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่อง แนวทางการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุของ คณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ สภาผู้แทนราษฎร

ตามรายงานดังกล่าว คณะกรรมการฯ ได้เสนอแนะให้รัฐบาลสนับสนุนการลงทุนในภาคเอกชนเพื่อสร้างที่พักอาศัยระดับกลางสำหรับผู้สูงอายุ และเพิ่มงบประมาณในการปรับปรุงและซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุผ่านการดำเนินงานของหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสะดวกสบายและปลอดภัยในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม นอกจากนี้ คณะกรรมการฯ มีข้อเสนอแนะทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการเพิ่มเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ เริ่มต้นจาก 1,500 บาทต่อเดือน และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึง 3,000 บาทต่อเดือน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและไม่ขาดแคลนทางการเงิน รวมทั้งมีข้อเสนอให้กระทรวงสาธารณสุขจัดตั้งหน่วยงานที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพเชิงป้องกันสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลสุขภาพที่ดีขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้กำหนดกรอบการทำงานที่ครอบคลุมเพื่อคุ้มครองและสนับสนุนสวัสดิการของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ มีการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ เช่น บริการสาธารณะ บริการด้านสุขภาพ และการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐด้วย

คณะผู้จัดทำ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

1. นายอาพล นันทขว้าง

ผู้อำนวยการสำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สำนักงานอัยการสูงสุด

2. นางสาววรรณิณี วุฒิธรเนตรีรักษ์

อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการรองอัยการสูงสุด

กระทรวงการคลัง

3. นางสาวณิธิญาภรณ์ อิ่มใจ

ผู้อำนวยการกองความร่วมมือและความโปร่งใส

ในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ กรมบัญชีกลาง

กระทรวงการต่างประเทศ

4. นายคำรบ ปาลวัฒน์วิไชย

รองกงสุลใหญ่

สถานกงสุลใหญ่ ณ นครมิวนิก

5. นางสาวจักรสุตา จักกะพาก

ผู้อำนวยการกองประชาสัมพันธ์การทูตสาธารณะ

กรมสารนิเทศ

6. นายชาติ กาญจนบุญชร

นักการทูตชำนาญการพิเศษ

กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย

7. นายศรัณยู อัมพาตระการ

อัครราชทูตที่ปรึกษา

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน

8. นางสาวฐานิดา เมนะเสวต

นักการทูตชำนาญการพิเศษ

สำนักนโยบายและแผน

9. นางสาวธารารัตน์ จิตติชานนท์

นักการทูตชำนาญการพิเศษ

กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย

10. นายนพคุณ ลุยจันทร์

อัครราชทูตที่ปรึกษา

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบูดาเปสต์

11. นางสาวกนกลักษณ์ โพธิ์ไทรย์

อัครราชทูตที่ปรึกษา

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส

12. นายณัฐพงศ์ สุวรรณภักดี

อัครราชทูตที่ปรึกษา

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอร์ซอ

